

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

سال تحصیلی ۱۴۰۴-۰۵

رشته انسانی

مرحله یازدهم

پایه دوازدهم

نام درس	مباحث	مؤلف	ویراستار	از صفحه	تا صفحه
ریاضی و آمار	ریاضی و آمار دهم: فصل ۱ صفحه ۹ تا ۳۸ ریاضی و آمار دوازدهم: فصل ۲ (درس ۲) صفحه ۶۱ تا ۷۲	علی شهرابی	محسن فراهانی - بردیا نصیری سینا نیک‌نژاد - امیررضا رحیمی	۲	۳
زبان و ادبیات فارسی	علوم و فنون ادبی یازدهم: درس ۱ تا ۳ و کارگاه تحلیل فصل اول صفحه ۱۰ تا ۳۴ علوم و فنون ادبی دوازدهم: درس ۷ صفحه ۶۷ تا ۸۲	علیرضا نعمتی سیاوش خوشدل	زهرا صادقی مالواجردی معراج صالحی‌نژاد - پوریا منصوری	۳	۱۰
علوم اجتماعی	جامعه‌شناسی یازدهم: درس ۱ تا ۴ صفحه ۱ تا ۳۳ جامعه‌شناسی دوازدهم: درس ۶ صفحه ۵۴ تا ۶۸	محمدابراهیم‌مازنی	سعید ستوده‌مهر محمدحسین غلامی معراج صالحی‌نژاد - پوریا منصوری	۱۰	۲۰
روان‌شناسی	درس ۵ صفحه ۱۱۲ تا ۱۳۳	سیده ضحی سکاکي	معراج صالحی‌نژاد سعید ستوده‌مهر محمدحسین غلامی پوریا منصوری	۲۰	۲۱
عربی	عربی یازدهم: درس ۱ و ۲ صفحه ۱ تا ۳۰ عربی دوازدهم: درس ۴ (تا ابتدای تمارین) صفحه ۵۳ تا ۶۳	آریا ذوقی	مریم آقایی - محمدحسین غلامی محمدعلی یوسفی - پوریا منصوری معراج صالحی‌نژاد	۲۱	۲۴
تاریخ	تاریخ یازدهم: درس ۱ تا ۴ صفحه ۱ تا ۴۱ تاریخ دوازدهم: درس ۷ صفحه ۹۲ تا ۹۸	علیرضا کاهيوند	کیانا یوسف‌نژاده - معراج صالحی‌نژاد پوریا منصوری	۲۴	۳۰
جغرافیا	جغرافیای یازدهم: درس ۱ و ۲ صفحه ۱ تا ۱۸ جغرافیای دوازدهم: درس ۴ صفحه ۵۹ تا ۷۲	علیرضا کاهيوند	وجیهه صادقی مالواجردی محمدحسین غلامی محمدعلی یوسفی پوریا منصوری - معراج صالحی‌نژاد	۳۰	۳۱
فلسفه و منطق	منطق دهم: درس ۷ صفحه ۶۲ تا ۷۱ فلسفه یازدهم: درس ۷ صفحه ۵۰ تا ۵۷ فلسفه دوازدهم: درس ۷ صفحه ۵۲ تا ۵۸	مجید پیرحسینلو	پوریا منصوری مهدی بادامه معراج صالحی‌نژاد	۳۲	۳۷
اقتصاد	درس ۸ صفحه ۸۱ تا ۹۱	سارا شریفی	کوثر رعدي - محمدحسین غلامی محمدعلی یوسفی - پوریا منصوری معراج صالحی‌نژاد	۳۸	۴۰

ویژه کنکوری‌های ۱۴۰۵

پایه دهم

معادله درجه اول و مسائل توصیفی

۱) معادله به فرم $ax + b = 0$ با شرط $a \neq 0$ را یک معادله درجه اول می نامیم و جوابش $x = -\frac{b}{a}$ است.

۲) برای حل معادله های درجه اول کسری، بهتر است ابتدا دو طرف را در ک.م.م مخرج ها ضرب کنیم تا از شُر مخرج ها خلاص شویم.

مثال: $\frac{2x-1}{4} + \frac{1}{3} = \frac{x+2}{6} \xrightarrow{\times 12} 3(2x-1) + 4(1) = 2(x+2) \rightarrow 6x - 3 + 4 = 2x + 2 \rightarrow 4x = 3 \rightarrow x = \frac{3}{4}$

۳) بعضی وقت ها سؤال، معادله را مستقیم به ما نمی دهد و با یک جمله در مورد یک مجهول با ما صحبت می کند. ما باید آن مجهول را x بگیریم و با اطلاعاتی که سؤال به ما می دهد، یک معادله بر حسب x بنویسیم و آن را حل می کنیم.

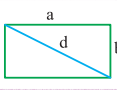
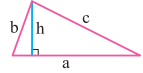
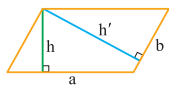
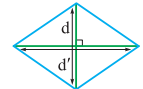
۴) در تبدیل جملات فارسی به زبان ریاضی، چند اصطلاح پر کاربرد داریم که در جدول زیر آورده ایم:

اسم اصطلاح	معنی	مثال x با
قرینه	پشت عدد، منفی می گذاریم.	$-x$
معکوس (وارون)	جای صورت و مخرج را عوض می کنیم.	$\frac{1}{x}$
مربع (مجذور)	عدد را به توان ۲ می رسانیم.	x^2
مکعب	عدد را به توان ۳ می رسانیم.	x^3
جذر	رادیکال عدد را می نویسیم.	$\sqrt{x}$
نصف، ثلث، ربع و خمس	به ترتیب $\frac{1}{2}$ ، $\frac{1}{3}$ ، $\frac{1}{4}$ و $\frac{1}{5}$ عددی	$\frac{x}{5}$ و $\frac{x}{4}$ ، $\frac{x}{3}$ ، $\frac{x}{2}$

۵) وقتی می خواهیم عبارات فارسی را به ریاضی تبدیل کنیم، از سمت چپ به راست عمل می کنیم.

مثال «نصف مجذور یک واحد کم تر از عددی»
 مرحله ۱: $\frac{(x-1)^2}{2}$ → مرحله ۲: $(x-1)^2$ → مرحله ۳: $x-1$ → مرحله ۴: عدد اولیه x

۶) روابط هندسی لازم برای حل مسائل توصیفی هندسی:

شکل	محیط	مساحت	سایر روابط
	ضلع $4 \times a$	$\frac{(قطر)^2}{2}$ یا $\frac{(ضلع)^2}{2}$	ضلع $\sqrt{2} \times$ قطر
	$4a$	a^2 یا $\frac{d^2}{2}$	قطر $d = \sqrt{2}a$
	(عرض + طول) $2 \times$	عرض $\times$ طول	$\sqrt{(طول)^2 + (عرض)^2}$ قطر
	$2(a+b)$	ab	$d = \sqrt{a^2 + b^2}$
	مجموع سه ضلع	$\frac{ارتفاع \times قاعده}{2}$	😊
	$a + b + c$	$\frac{a \times h}{2}$	😊
	(مجموع دو ضلع مجاور) $2 \times$	ارتفاع $\times$ قاعده	😊
	$2(a+b)$	$a \times h$ یا $b \times h'$	
	ضلع $4 \times$	$\frac{قطر بزرگ \times قطر کوچک}{2}$	$a^2 = (\frac{d}{2})^2 + (\frac{d'}{2})^2$
	$4a$	$\frac{d \cdot d'}{2}$	

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

ریاضی

شکل	محیط	مساحت	سایر روابط
	مجموع چهارضلع	ارتفاع $\times$ مجموع قاعده‌ها $\frac{a+b+c+d}{2}$	
	$a + b + c + d$	$\frac{(a+c) \times h}{2}$	
	عدد پی $\times$ قطر	عدد پی $\times$ (شعاع) ^۲ πr^2	
	$2\pi r$		

پایه دوازدهم

دشاله حسابی

تعریف	توضیح یا رابطه	مثال
۱	دنباله‌ای که هر جمله آن، از اضافه شدن مقدار ثابت (d) به جمله قبلی‌اش به دست بیاید. به این مقدار ثابت، «اختلاف مشترک» یا «قدرنسبت» می‌گوییم.	$7, 11, 15, 19, \dots$ $+4, +4, +4$
۲	جمله عمومی	$a_n = a_1 + (n-1)d$
۳	رابطه بازگشتی	$a_n = a_1 + nd$ $a_{n+1} = a_n + d$
۴	اختلاف دو جمله	$a_n - a_m = (n-m)d$ $d = \frac{a_m - a_n}{m-n}$
۵	رابطه اندیس‌ها	$a_1 + a_2 + \dots + a_n = \frac{n(n+1)}{2}d$ $a_1 + a_n = a_2 + a_{n-1} = \dots = a_p + a_q$
۶	سه جمله متوالی	$x, y, z \Rightarrow y = \frac{x+z}{2}$ واسطه حسابی x و z
۷	مجموع تعدادی فرد جمله متوالی	جمله وسط $\times$ تعداد = مجموع تعدادی فرد جمله متوالی $a_1 + a_3 + \dots + a_{2n-1} = n^2 a_1$
۸	درج k واسطه حسابی بین a و b	$d = \frac{b-a}{k+1}$
۹	مجموع n جمله اول	$S_n = \frac{n}{2}(a_1 + a_n)$ $S_n = \frac{n}{2}[2a_1 + (n-1)d]$
۱۰	محاسبه a_n از روی S_n	$a_n = S_n - S_{n-1}$

علوم و فنون ادبی

پایه یازدهم

درس ۱: تاریخ ادبیات سبک عراقی

— قرن هفتم —

- ۱) اوایل قرن هفتم تا اوایل قرن دهم (۳۰۰ سال) ← سبک عراقی سبک غالب متون ادب فارسی بود.
- ۲) بعد از حملات مغول، خراسان که کانون فرهنگی ایران بود، نابود شد.
- ۳) در پورش مغولان بزرگانی چون نجم‌الدین کبری و عطار نیشابوری کشته شدند.
- ۴) کمال‌الدین اسماعیل که مداح جلال‌الدین خوارزمشاه بود و در نهایت به دست مغولان کشته شد، درباره قتل عام در اصفهان می‌گوید:
کس نیست که تا بر وطن خود گرید
دی بر سر مُرده‌ای دو صد شیون بود
بر حال تنباه مردم بد گرید
امروز یک نیست که بر صد گرید

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

علوم و فنون ادبی

دوازدهم انسانی مرحله یازدهم

۵ حالات مردم و دوستداران فرهنگ در آن دوره:

(۱) اغلب منزوی شدند.

(۲) به تصوف پناه آوردند.

(۳) به ادبیاتی روی آوردند که بر عواطف انسانی / ترویج روحیه تسامح و تساهل / خدمت به خلق / آزادی / اعتقاد به بی‌ثباتی دنیا تکیه داشت.

۶ در اواخر دوره مغول بساط حکومت آخرین خلیفه عباسی، المستعصم بالله، برچیده شد و زبان عربی از رواج افتاد.

۷ دلیل نام‌گذاری سبک این دوره به عراقی، این است که بعد از حمله مغول کانون‌های فرهنگی از خراسان به عراق عجم منتقل شد.

۸ ادبیات در این دوره دچار سستی و ناپسامانی شد.

۹ شعر این عصر نرم، دلنشین، برخوردار از معانی عمیق آسمانی و انسانی شد و شاعران از حاکمان روی برتافتند ← در نتیجه قصیده کم‌رنگ شد و غزل گسترش یافت.

۱۰ قالب مثنوی نیز برای ظهور عاطفه، اخلاق و عرفان میدان فراخی پدید آورد.

۱۱ نثر این دوره ← پیچیده‌نویسی: طبقات ناصری، مرصادالعباد.

← پیچیده‌نویسی: تاریخ وصاف، جهانگشای جوینی.

– قرن هشتم –

۱ در این دوره به دلیل این‌که برخی ایلخانان مغول تعصبی به مذاهب نداشتند و بی‌اعتقاد بودند، فرصتی فراهم شد تا صاحبان مذاهب ابراز عقیده کنند.

۲ ظلمروی زبان و فرهنگ پارسی ← از شبه قاره هند تا آسیای صغیر.

۳ عراق عجم و علی‌الخصوص شیراز مرکز ادبی آن سال‌ها بودند.

● از بین رفتن دربارهای ادب‌دوست ایرانی ← از رونق افتادن قصیده

زبان شعر جز در سروده‌های شاعران شاخص مثل خواجه و حافظ به سستی گرایید.

– قرن نهم –

۱ بر اثر حمله تیمور گورکانی بار دیگر ابنیه فرهنگی / اجتماعی / ادبی ایران نابود گردید.

۲ گسترش مینیاتور / معماری / تذهیب

۳ گسترش تاریخ‌نویسی.

۴ کتاب‌های تحقیقی این دوره ← عمدتاً سطحی و ادبیات این دوره نیز تقلیدی و فاقد نوآوری بود.

۵ شاهرخ پس از مرگ تیمور، شهر هرات را مرکز فرمانروایی خود قرار داد.

۶ بایسنقر میرزا، پسر شاهرخ، نیز هردوست بود و در زمان او قرآن کریم و شاهنامه فردوسی به خط خوش آراسته شد.

شاعران قرن ۸، ۷ و ۹:

نام نویسنده یا شاعر	نام اثر	قالب اثر	توضیحات اثر یا شاعر
مولانا جلال‌الدین بلخی (مولوی)	مثنوی معنوی	شعر	حماسی عرفانی
	دیوان شعر	شعر	
	فیه‌مافیه	نثر	مولانا گفته و شاگردان نوشته‌اند.
	مجالس سبعه	نثر	مولانا گفته و شاگردان نوشته‌اند.
سعدی	مکاتیب	نثر	مجموعه نامه‌هایش به قلم خودش
	گلستان بوستان	نثر مسجع شعر	—
فخرالدین عراقی	عشاق‌نامه	شعر	مباحث عرفانی
	لمعات	نظم و نثر	سیر و سلوک عارفانه
نجم‌الدین رازی (نجم دایه)	مرصادالعباد من المبدأ الی المعاد	نثر	متن عارفانه – نثر ساده – سلوک دین و تربیت نفس
عطاملک جوینی	تاریخ جهانگشا	نثر	نثر مصنوع و پیچیده – در شرح ظهور جنگیز و تاریخ خوارزمشاهیان – فتح قلعه‌های اسماعیلیه – حکومت جانشینان حسن صباح
خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی	جامع‌التواریخ	نثر عالمانه	وزیر مقتدر غازان‌خان و الجایتو – عمارت ربع رشیدی در تبریز را تأسیس کرد.
شمس قیس رازی	المعجم فی معاییر اشعارالعجم	نثر	در مقدمه نثر مصنوع و در اصل کتاب نثر ساده و عالمانه
خواجهی کرمانی	—	شعر	غزل‌هایش روی حافظ اثرگذار بود. چند مثنوی هم به پیروی از پنج گنج نظامی سروده است.

نام نویسنده یا شاعر	نام اثر	قالب اثر	توضیحات اثر یا شاعر
ابن‌یمین	—	شعر	شاعر عصر سربداران، قطعات اخلاقی و فناعات‌پیشگی را تأکید کرد.
حافظ	دیوان اشعار	شعر (غزلیات)	غزل را به کمال رساند.
سلمان ساوجی	جمشید و خورشید	شعر (مثنوی)	از نظامی تأثیر گرفته، در غزل هم از سعدی و مولوی تأثیر گرفته است.
عبید زاکانی	موش و گربه رساله دلگشا اخلاق‌الاشراف صد پند	نظم نثر نثر نثر	طنز و تمثیل
حمده الله مستوفی	تاریخ گزیده	نثر	درباره تاریخ پیامبران، خلفای چهارگانه، تاریخ ایران، خلفای بنی عباس
عبدالرحمن جامی	بهارستان نفحات‌الانس تحفة‌الاحرار	نثر نثر مثنوی	به تقلید از گلستان به تقلید از تذکرة‌الاولیای عطار به تقلید از نظامی
شاه نعمت‌الله ولی	دیوان اشعار	شعر	مضامین عرفانی
دولتشاه سمرقندی	تذکره دولتشاه	نثر	شرح حال بیش از ۱۰۰ تن از شاعران ایرانی، به تشویق امیر علیشیر نوایی

نکات دیگر :

- کمال‌الدین اسماعیل مداح جلال‌الدین خوارزمشاه بود.
- نظامی بر سلمان ساوجی / خواجوی کرمانی و جامی تأثیرگذار بوده است.
- لمعات: سیر و سلوک عارفانه / مرصداالعباد: سلوک دین و تربیت نفس انسانی (این دو را با هم اشتباه نگیرید!!)
- نجم‌الدین کبری در پورش مغولان کشته شد و نجم‌الدین رازی از منشیان، نویسندگان و عارفان وارسه قرن ۷ است که مرصداالعباد را نوشته است. (با هم اشتباه نگیرید!!)
- حافظ از خواجوی کرمانی پیروی می‌کرده است. / خواجو از نظامی پیروی کرده است. / سلمان ساوجی از سعدی، مولوی و نظامی پیروی کرده است. / جامی از گلستان سعدی، نظامی و تذکره‌الاولیای عطار پیروی کرده است.
- ← **سعدی** **سرآمد** غزل‌های عاشقانه
- ← **حافظ** از شاعران **سرآمد** قرن هشتم
- ← با تلفیق عشق و عرفان غزل را به **کمال** رسانید.
- حافظ: لحن سخن او گزنده، طنزآمیز و سرشار از خیرخواهی و اصلاح‌طلبی
- عبید زاکانی: نکته‌بازی و انتقادهای ظریف او معروف است و تزویر و ریاکاری حاکمان را به تصویر می‌کشید.

درس ۲: پایه‌های آوایی

کلام منظوم یا شعر، پایه‌ها و باره‌های آوایی موزون دارد. با خوانش درست شعر به درنگ منظم که بعد از هر دسته از هجاها وجود دارد، پی می‌بریم. پایه‌ها به گونه‌ای منظم چیده شده‌اند؛ آن‌ها مانند آجرهایی هستند که در ساخت بنای شعر به کار می‌روند. وزن شعر حاصل چینش منظم این پایه‌های آوایی یا ارکان عروضی است.

یار مَرا غار مرا عشق جگرخوار مرا یا تویی غار تویی خواجه نگہ دار مرا (مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفتعلن)

یا	ر	م	را	غا	ر	م	را	عش	ق	چ	گر	خا	ر	م	را
یا	ر	ت	ی	غا	ر	ت	ی	خا	چ	ن	گه	دا	ر	م	را
-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	U	U	U	-

* هنگام تقطیع، هجای کشیده را معادل دو هجا حساب می‌کنیم. یک هجای بلند و یک هجای کوتاه. مثلاً هجای کشیده «پاز» در این جا به دو هجای «پا» و «ر» تقسیم شده.

به هر کدام از این دسته‌های هجایی (مثل «یا ر م را») پایه آوایی گفته می‌شود.

به عبارت دیگر، بیت بالا دارای ۸ پایه آوایی است و بعد از هر پایه آوایی درنگی وجود دارد. این درنگ‌ها مرز پایه آوایی را نشان می‌دهند.

نکته

هر مصراع می‌تواند از ۲، ۳ یا ۴ پایه آواهی تشکیل شود.

نکته

پایه‌های آوایی می‌توانند ۱ هجایی (مانند «فَع»)، ۲ هجایی (مانند «فَعْل»)، ۳ هجایی (مانند «فَعُولن» و ۴ هجایی باشند (مانند «فاعلاتن»).

نکته

زمانی ۲ مصراع هم‌وزن هستند که:

(۱) تعداد هجاهای یکسانی داشته باشند.

(۲) نوع هجاها (از لحاظ کوتاهی، بلندی) یکسان باشد و مقابل هم قرار گیرند.

(۳) تعداد پایه‌های آوایی یکسان باشند.

نکته

گاهی ممکن است از آخرین پایه آوایی یک مصراع، یک تا سه هجا حذف شود.

نکته

اگر در یک هجای کشیده، نون ساکن بعد از مصوت بلند قرار بگیرد، هنگام تقطیع این هجای کشیده، بلند در نظر گرفته می‌شود (مثل نان، ران و ...)

۲ نمونه مثال:

هر که چیزی دوست دارد جان و دل بروی گمارد هر که محرابش تو باشی، سر ز خلوت برنیارد

هر	ک	چی	زی	دو	ست	دا	رد	جا	ن	دل	بَر	وی	گ	ما	رد
هر	ک	مَح	رَا	بِش	ت	بَا	شِی	سَر	ز	خَل	وَت	تِر	نَ	یَا	زَد
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-
فاعلاتن				فاعلاتن				فاعلاتن				فاعلاتن			

خدایا تو دانی که بر ما چه آمد؟ خدایا تو دانی که ما را چه می‌شد؟

خُ	دَا	یَا	تُ	دَا	نِی	کِی	بَر	مَا	چِ	آ	قَد
خُ	دَا	یَا	تُ	دَا	نِی	کِی	مَا	رَا	چِ	مِی	شَد
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-
فعولن				فعولن				فعولن			

برخی از اوزان عروضی که در درس آمده و اگر حفظ باشید برای تشخیص وزن شعرها کمک‌کننده است:

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن	U _ _ / U _ _ / U _ _ / U _ _
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	_ _ U _ / _ _ U _ / _ _ U _ / _ _ U _
مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن	_ _ _ U / _ _ _ U / _ _ _ U / _ _ _ U
فعولن فعولن فعولن فعولن	_ _ U / _ _ U / _ _ U / _ _ U
مقتعلن مقتعلن مقتعلن مقتعلن	_ U U / _ U U / _ U U / _ U U
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	_ U _ / _ _ U _ / _ _ U _ / _ _ U _
مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن	_ _ U / _ _ _ U / _ _ _ U / _ _ _ U
فعولن فعولن فعولن فعولن	_ U / _ _ U / _ _ U / _ _ U

درس ۳: تشبیه

ادعای همانندی میان دو یا چند چیز را آرایه «تشبیه» می‌نامند.

تشبیه چهار پایه یا رکن دارد:

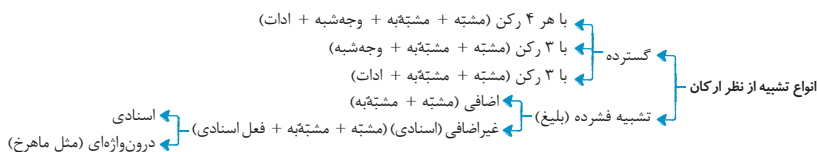
(۱) مشبّه، پدیده‌ای که آن را به چیزی مانند می‌کنیم.

(۲) مشبّه‌به، پدیده‌ای که مشبّه را به آن مانند می‌کنیم.

۳) وجه شبه، ویژگی مشترک بین مشبّه و مشبّه‌به که در مشبّه‌به آشکارتر است.

۴) ادات تشبیه، واژه‌ای است که آن را برای بیان شباهت میان ۲ پدیده به کار می‌بریم.

نکات مهم

- سریع‌ترین راه پیدا کردن تشبیه گسترده، پیدا کردن ادات یا وجه شبه است. اگر وجه شبه یا ادات تشبیه دیده شود، تشبیه دیگر بلیغ نیست (یافتن یک مورد کافی است).
- در تست‌های تشخیص اضافه تشبیهی کافی است فقط به دنبال ترکیب‌های اضافی برویم.
- تشبیه بلیغ نیازمند تلاش ذهنی دوچندان است.
- گاهی مشبّه و مشبّه‌به به صورت یک مجموعه کلمه هستند، نه یک کلمه!!
- تشبیه گسترده حداقل ۳ رکن اصلی و حداکثر ۴ رکن اصلی دارد، ولی تشبیه‌های بلیغ فقط ۲ رکن اصلی (مشبّه، مشبّه‌به) دارند.
- برخی از ادات تشبیه: چو / همچو / مثل / مانند / به سان / به کردار / گویی که / وُش / سا / وار / به شیوه / ماند / می‌ماند / مانست / انگار / عین / گون / آسا و ...

تشبیهات دیگری که در کتاب نیامده، اما دانستن آن‌ها در جواب‌دادن به تست‌ها کمک می‌کند:

تشبیه تفضیلی، تشبیه تفضیلی یا مرجع یعنی برتری مشبّه به مشبّه‌به. در این تشبیه شاعر ادعا می‌کند که وجه شبه در مشبّه پرنگ‌تر از مشبّه‌به است.

مانند: یکی دفتری داشت خاقان چو ماه / کجا ماه دارد دو چشم سیاه؟

تشبیه مرکب، تشبیه مرکب تشبیهی است که مشبّه، وجه شبه، مشبّه‌به به ترکیبی از دو یا چند چیز است.

مانند: دیده اهل طمع به نعمت دنیا / پُرنشود هم چنان که چاه به شبنم

تشبیه معکوس، شاعر جای مشبّه‌به و مشبّه را عوض می‌کند و وجه شبه در مشبّه پرنگ‌تر می‌شود.

مانند: شب مثل موی تو سیاه است (به جای این‌که شاعر بگوید موی تو مثل شب سیاه است).

تشبیه درون‌واژه‌ای، مانند: سیم بر / ماهرخ / سیم‌اندام و ... (کسی که برش مانند سیم است، کسی که رخس مانند ماه است، کسی که انداهش مانند سیم است).

تشبیه منفی، مانند: برق، شراره‌ای بیش نیست.

تشبیه مضمّر یا پنهان، در این تشبیه، به صورت صریح از ساختار تشبیه استفاده نشده و تشبیه در محتوای کلام به صورت غیرمستقیم حضور دارد.

مانند: من اختیار نکردم پس از تو یار دگر / به غیر گریه که آن هم به اختیارم نیست

اشکال گوناگون ادات تشبیه،

واژه مستقل	شبه فعل	بخشی از کلمه
مانند	گویی	وُش (لولی وُش)
به سان	گفتی	سان (ماهسان)
همچون	ماند	سا (مه‌رسا)
انگار	می‌ماند	گون (آذرگون)
عین	مانست	وار (پری‌وار)
چون		آسا (برق‌آسا)
به کردار		

پایه دوازدهم

درس ۷

دوره معاصر تا انقلاب اسلامی

ادبیات معاصر، آثار ادبی پس از مشروطیت / تجدد و نوگرایی در ابعاد مختلف زندگی ایرانیان با آغاز قرن بیستم میلادی / نمود یافتن این تحولات در شعر و نثر فارسی

همراهی پیدایش شعر معاصر ایران و گسترش آن، با رویدادهایی مانند انقلاب مشروطیت، پایان سلسله قاجار و سلطنت رضاشاه

سرلوحه برنامه‌های رضاخان پس از به قدرت رسیدن، مدرن کردن همه ابعاد جامعه، آتا همراه با استبداد و ارباب آزادی خواهان / توجه به نوآوری‌ها، اندیشه‌های باستان‌گرا و

گاهی گرایش به شعرهای ترجمه‌ای در ادبیات دوره معاصر / برکناری رضاشاه هم‌زمان با جنگ جهانی دوم در شهریور ۱۳۲۰ تحت فشار کشورهای سلطه‌گر و جانشینی پسرش،

محمدرضا / کوشش‌های آغازین محمدرضا: جلب نظر روشنفکران با آزادی‌های نسبی سیاسی و اجتماعی / گسترش و تثبیت ادبیات در اثر این آزادی موقت / انزوای برخی

روشنفکران با رفتارها و سیاست‌های نادرست بعدی محمدرضا

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

— شعر دوره معاصر —

شعر دوره معاصر، شناخته شده با عنوان «شعر نو» / تلاش های آغازین تقی رفعت و افرادی مانند بانو شمس کسمایی، ابوالقاسم لاهوتی، جعفر خامنه ای و در نهایت نینما یوشیج در تغییر شعر فارسی از نظر قالب و محتوا — نامیده شدن این افراد به عنوان پیشگامان شعر نو
تصرف نینما در ماهیت شعر قدیم و ارائه ماهیتی نو از آن — تغییر در قالب و ویژگی های سخن شاعران قدیم با ایجاد تحول در زبان، تخیل، احساس، معنی، فرم و ساختار شعر
ادبیات دوره معاصر، از زمان مشروطه تا زمان ما - شروع شعر نو: ۱۳۰۰ یعنی اندکی پیش از سلطنت رضاشاه

— چهار دوره شعر معاصر تا ۱۳۵۷، متناسب با رویدادهای سیاسی - اجتماعی —

دوره اول، دوره سلطنت رضاشاه (۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰) / دوره درخشش نینما و جدال بر سر شعر کهنه و نو
دوره دوم، از آغاز حکومت محمدرضاشاه تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ / آزادی نسبی فضای سیاسی نسبت به دوره قبل / انتشار اشعار نینما و دیگر نوگرایان در نشریاتی مانند «روزگار نو» و «سخن» / تشکیل نخستین کنگره نویسندگان و شاعران ایران در تیر ۱۳۲۵ به عنوان مهم ترین حادثه ادبی این دوره / شعرخوانی نینما (شعر «آی آدم ها») در این کنگره و پس از آن، رواج شیوه نینما در کنار شعر سنتی
دوره سوم، از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ / حاکم شدن دوباره استبداد / ادامه «شعر نو تفلی» که از دوره قبل شروع شده بود با تقویت از طرف حکومت و تبدیل شدن به یکی از گسترده ترین جریان های زمان خود در دهه ۱۳۲۰ و اوایل ۱۳۳۰ / سرخوردگی و یأس در میان روشنفکران و شعرا، پس از وقایع ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و رواج جریان سمبولیسم اجتماعی با شعر نو حماسی با توجه بیشتر به مسائل سیاسی و اجتماعی و مشکلات و آرمان های مردم
دوره چهارم، از ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷ / رنگ و مفهوم تازه برای مبارزه و تشنج فضای جامعه / ادامه مسیر اجتماعی و حماسی شعر / کمال جریان ادبی دوره های پیشین / دستیابی بهتر و هنری تر شاعران به جوهر شعر / بیشتر بودن مضمون نقد اجتماعی

معروف ترین شاعران دوره معاصر، پروین اعتصامی، فریدون توکلی، محمدحسین شهباز، نادر نادری، فریدون مشیری، نصرت رحمانی، فروغ فرخزاد، منوچهر شیبانی، اسماعیل شاهرودی، مهدی اخوان ثالث، احمد شاملو، سیاوش کسری، منوچهر آتشی، پرویز ناتل خانلری، حمید مصدق، مهدی حمیدی شیرازی، هوشنگ ابتهاج، محمدرضا شفیعی کدکنی، پروین اعتصامی، رخشنده اعتصامی معروف به پروین / از خانواده های اهل شعر و ادب / نقش بسزای پدرش، یوسف اعتصام الملک آشتیانی، از فضایی زمان، در تربیت اخلاقی و ادبی وی / قصیده سرایی پروین به سبک ناصرخسرو و به روانی و لطافت سدهی / اوج سخن پروین: قطعات با توجه به شیوه انوری و سنایی / اشعاری به صورت مناظره میان دو انسان، جاندار یا شیء / وجه تمایز شعر پروین از دیگران: شکل تصرف وی در مضامین و کیفیت ارائه آن ها / توجه به مضامین اخلاقی و پند و اندرز به همراه انعکاس اوضاع نامطلوب سیاسی - اجتماعی

سید محمدحسین بهجت تبریزی (شهریار)، از بزرگ ترین شاعران غزل سرای معاصر / سرودن شعر به فارسی و نیز به ترکی آذری / سرودن منظومه «حیدربایه سلام» به ترکی آذری با یادکرد از اصالت فرهنگی و زیبایی های روستای زادگاهش / ارادت شهریار به بزرگان دین به ویژه حضرت علی (ع) و سرودن چند شعر ارزنده با این مضمون / دارای طبعی لطیف و احساسی رفیق در غزل با تأثیرپذیری فراوان از غزل سرایان نامی به ویژه حافظ
علی اسفندیاری (نینما یوشیج)، بنیان گذار شعر نو - کوشش او برای نزدیکی شعر به منجزا نثر و سادگی و ایجاد تغییراتی در قالب، زبان و مضمون آن / بهره گیری نینما در این مسیر از واژگان روزمره، عامیانه و نو و ترکیب های تازه / انتشار منظومه «افسانه» در سال ۱۳۰۱ به عنوان بیانیه شعر نو / مهم ترین ویژگی های این شعر: تغییر در آوردن جایگاه قافیه، نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس، سیر آزاد تخیل، نزدیکی به ادبیات نمایشی - تثبیت جریان نوگرایی شعری نینما با سرایش «ققنوس» در سال ۱۳۱۶ / تدوین چهارچوب و طرح کار نینما در سال های ۱۳۰۱ تا ۱۳۱۶ / تمایز نینما از دیگر نوگرایان: با برنامه بودن / تکامل بخشیدن به تجدد آغاز یافته از مشروطه و رسیدن به «افسانه» در «ققنوس» با ایجاد تغییراتی در اصول و ضوابط شعر سنتی

مهدی اخوان ثالث، از موفق ترین رهنوا شعر نینمای / ویژگی های شعر او: بیان روایی و داستانی، حماسی بودن زبان، کهن گرایی، به کارگیری ترکیبات زیبا و خوش آهنگ و برخی از کاربردهای نحوی سبک خراسانی / شعر اجتماعی و منعکس کننده حوادث زندگی مردم / از بهترین مجموعه شعرهای او: «آخر شاهنامه»، «زمستان» و «از این اوستا» / دارای زبان نمادین در بیشتر مجموعه ها مثل «زمستان»

— نثر دوره معاصر —

شناخته شدن نثر ساده معاصر با نثر داستانی / رواج قالب هایی مثل ادبیات نمایشی، سفرنامه، مقاله و ... / گرایش نثر فارسی به سادگی تحت تأثیر ترجمه از زبان های اروپایی در دوره بیداری / ایجاد زمینه های گرایش به رمان نویسی و نثر داستانی به معنای نوین آن، از سوی عبدالرحیم طایبوف و زین العابدین مراغه ای با سفرنامه های خیالی خود
نخستین رمان تاریخی این دوره، «شمس و طغرا» نوشته محمدباقر میرزا خسروی

نخستین رمان اجتماعی، «ایران مخوف» نوشته مرتضی شفیق کاظمی در سال ۱۳۰۱

آغاز نثر داستانی معاصر با مجموعه داستان کوتاه «یکی بود، یکی نبود» از سید محمدعلی جمالزاده در سال ۱۳۰۱

نخستین نمایشنامه، «جعفرخان از فرنگ برگشته» به قلم حسن مقدم در سال ۱۳۰۱

گسترش داستان نویسی نوین با نویسندگان نسل اول، صادق هدایت، نویسنده «سگ ولگرد»، بزرگ علوی، نویسنده «چشم هایش» و صادق چوبک، نویسنده «تنگسیر» / رواج سبک تلفیقی در ادبیات داستانی با بهره گیری از داشته های خردمند به همراه شیوه های غربی / جلال آل احمد با «مدیر مدرسه» و سیمین دانشور با «سووشون» از معروف ترین نویسندگان این دوره اند. / دیگر چهره ها: تقی مدرسی، محمود اعتمادزاده، غلامحسین ساعدی و جمال میرصادقی

شکل گیری دوران مقاومت در ادبیات داستانی بعد از خرداد ۱۳۴۲ / شروع این مقاومت در مبارزات ملی شدن صنعت نفت و سپس قیام ۱۵ خرداد ۴۲ / مضمون غالب رمان ها و داستان های این دوران: مبارزه و پایداری / نمود فضای اضطراب سیاسی و ترس ناشی از بدفرجامی و زندان در اغلب داستان ها / روی آوردن به داستان کوتاه، ترجمه آثار داستانی آمریکای لاتین و همدردی با ستم کشیدگان دنیا از ویژگی های نثر دوره مقاومت است - آشکار بودن کثرت نویسندگان

آسانی نویسندگی برای بسیاری از طبقات جامعه با بهره بردن از زبان عامیانه و آماده شدن نثر برای قبول افکار گوناگون / معمول شدن نوشتن داستان، تحت تأثیر رواج ترجمه رمان ها و داستان های اروپایی / تغییر روش تاریخ نویسی و تحقیق در مسائل ادبی، تحت تأثیر آشنایی با تحقیقات و نتایج اروپاییان / شناخته شده ترین نویسندگان دوره مقاومت: احمد محمود، نویسنده رمان «همسایه ها»، علی محمد افغانی، نویسنده رمان «شوهر آهوخانم»، هوشنگ گلشیری، نویسنده رمان «بره گمشده راعی» و امین قفیری، نویسنده رمان «دهکده پرمال»

– برخی از نویسندگان دورهٔ معاصر –

سید محمدعلی جمالزاده: شهرت به عنوان آغازگر داستان‌نویسی فارسی به شیوهٔ نوین با مجموعه‌داستان «یکی بود، یکی نبود» / زادهٔ خانواده‌ای روحانی در اصفهان / تحصیل در تهران / رفتن به کشورهای دیگری مثل لبنان، فرانسه و آلمان / توجه بیشتر به سبک نویسندگی و کاربرد کلمات عامیانه و متداول در نثر داستان بیشتر از توجه به محتوا / نزدیک کردن کلام را به طبع خوانندگان به شیوهٔ کسانی مثل زین‌العابدین مراغه‌ای در «سیاحتنامهٔ ابراهیم‌پیگ» و علی‌اکبر دهخدا در «چرند و پرند» / از دیگر داستان‌های جمالزاده: «راه‌آب‌نامه» و «تلخ و شیرین»

جلال آل احمد: متولد در خانواده‌ای مذهبی / چند ماه خواندن درس طلبگی در جوانی در نجف / پیوستن به احزاب سیاسی پس از بازگشت به ایران / پس از آن، اشتغال به معلمی و نویسندگی / چاپ اولین داستانش با عنوان «زیارت» در مجلهٔ «سخن» / از دیگر مجموعه داستان‌های او: «دید و بازدید» و «سه‌تار» / مشهورترین اثرش: داستان بلند «مدیر مدرسه»، نمونه‌ای کمال‌یافته از نثر پربشرب و پریده‌بریدهٔ جلال که از آن با عنوان «نثر تلگرافی» یاد می‌کنند / توانایی جلال در تکنواری، سفرنامه‌نویسی، مقاله‌نویسی انتقادی و ترجمه / از دیگر آثار او: سفرنامهٔ حج او با عنوان «حسی در میقات» و مجموعه مقاله‌های «اربابی شتاب‌زده»

سیمین دانشور: متولد شیراز و دانش‌آموختهٔ دورهٔ دکتری زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه تهران / اشتغال به تدریس هنر و ادبیات در این دانشگاه / اولین تجربهٔ داستان‌نویسی او: «آتش خاموش» / پس از آن، «شهری چون بهشت» / اوج نویسندگی او: «سووشون»، داستان زندگی زری و یوسف و اوضاع اجتماعی مردم فارس در خلال جنگ جهانی دوم / چند سال همکاری چند سال با مجله‌هایی مثل «نقش و نگار»، «کتاب ماه»، «کیهان» و «آرش» / دیگر فعالیت او: ترجمه‌هایی از داستان‌ها و نمایش‌نامه‌های نویسندگان مشهور خارجی

– دورهٔ انقلاب اسلامی –

افزایش تکاپو و فعالیت جنبش‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی برای رسیدن به آزادی و استقلال کشور و جدی‌تر شدن مبارزات از قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ تا پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ۵۷ / تحول ادبیات در این دوره همراه با دیگر ابعاد زندگی مردم ایران و شکل‌گرفتن جریانی در تاریخ ادبیات فارسی با سرآغاز در سال‌های قبل از ۱۳۵۷ / تثبیت این جریان ادبی یا پیروزی انقلاب ————— نایمیده‌شدن با عنوان «ادبیات انقلاب اسلامی»

– شعر در دورهٔ انقلاب اسلامی: –

ایجاد دگرگونی در فضای فرهنگی و هنری جامعهٔ ایران و فضایی تازه در شعر و نثر با انقلاب اسلامی ایران / به‌کارگیری اندیشه‌ها و مضامین مذهبی و عرفانی با باورهای سرچشمه‌گرفته از مکتب انقلابی و اسلامی، مانند جهاد، شهادت، ایثار، آزادی و عشق / مهم‌ترین موضوعات ادبیات این دوره: طرح مضامین پیش‌گفته همراه با ورود برخی مظاهر فرهنگ غربی / ملموس و محسوس بودن این تغییر و دگرگونی در زمینهٔ ادبیات، به‌ویژه شعر / وجود مضامین طنزآمیز در اثر رشد طنز و انتقاد اجتماعی

– درونمایهٔ سروده‌ها و نوشته‌های ادبی این دوره –

۱. محکوم کردن استبداد و بی‌عدالتی
۲. ستایش آزادی و آزادی‌خواهان
۳. ترسیم افق‌های روشن و امیدبخش پیروزی برخلاف ادبیات ناامید و مأیوس قبل از انقلاب
۴. تکریم شهید و فرهنگ شهادت با تکیه بر اسطوره‌های ملی و تاریخی
۵. طرح اسوه‌های تاریخی به ویژه تاریخ اسلام مانند پیامبر اکرم، امام علی و امام حسین و چهره‌های مبارز همچون امام خمینی
۶. تنقید شاعران و نویسندگان از عاشورا به عنوان یک فرهنگ گره‌خورده با انقلاب اسلامی و نه تنها یک حادثه / رشد قابل توجه ادبیات این دوره از ابتدا تاکنون / نمود رنج‌ها و مظلومیت ملت‌های مسلمان مانند فلسطین، لبنان و افغانستان در آثار شاعران و نویسندگان این دوره در اثر بیداری بخشی و آگاهی بخشی انقلاب اسلامی در میان ملت‌های مسلمان دنیا
۷. طبع آزمایی شاعران عصر انقلاب علاوه بر شعر سستی، به ویژه غزل، مثنوی، رباعی و دوبیتی در قالب‌های نو مانند نیمایی و سپید / تغییر زبان شعر این دوره تحول و دگرگونی زبان و محتوای شعر در اثر آمیختگی روح حماسی اشعار دوران مقاومت با موجی از عرفان

– استمرار ادبیات معاصر در عصر انقلاب در سه شاخهٔ مجرّاز یکدیگر –

۱. گروهی از شاعران و نویسندگان هماهنگ با ارزش‌ها و مفاهیم تازهٔ زندگی اجتماعی پس از پیروزی انقلاب و ادامه‌دهندهٔ شاخهٔ نیرومندی از ادب انقلاب با تکیه بر پشتوانهٔ ادبی و تلفیق آن با ارزش‌های نوین که به عنوان جریانی کمال‌یافته و پیشکسوت شناخته می‌شوند. مانند: حمید سبزواری، قیصر امین‌پور، سید علی موسوی گرمارودی، سید حسن حسینی و نصرالله مرادانی.

۲. شاخه‌ای که بعد از انقلاب به همان روال گذشته در زمینه‌های متأثر از ادبیات جهان به حیات خویش ادامه داد. گروهی از این نویسندگان و شاعران بعد از انقلاب به خارج از کشور رفتند و در آن‌جا به فعالیت ادبی خود ادامه دادند. گروهی هم در کشور به فعالیت‌های خود ادامه دادند؛ مانند: هوشنگ ابتهاج، حسین منزوی، علی‌محمد افغانی، محمود دولت‌آبادی.

۳. گروه سوم: شاخهٔ جوان ادبیات بعد از انقلاب / آغاز کار ادبی در انقلاب با پایبندی به اصول آن و قرارگرفتن به عنوان منادی اندیشه‌های انقلاب / دریافت الفاظ، بن‌مایه‌ها و تصاویر شعری از حال و هوای انقلاب و موضوعات و مفاهیم رایج در آن / مانند سلمان هراتی و علیرضا قزوه

انعکاس جنبه‌های حماسی، عرفانی و مذهبی نهضت اسلامی در شعر / راهبایی فرهنگ دفاع مقدس به شعر با آغاز جنگ تحمیلی و تحریک عواطف دینی و ملی / تأثیر نگرش حماسی در زبان و محتوای شعر با تأثیرپذیری از فرهنگ جنگ / رواج موضوعاتی مثل مبارزه، دفاع، ایثار، شهادت، پایداری، شجاعت و میهن‌دوستی / کم‌قابلی به شعر نیمایی در سال‌های آغازین انقلاب، در میان شاخهٔ جوان / راه‌یافتن و جا‌پازکردن شعر نیمایی، با مقیاسی محدود، در شعر انقلاب البته بدون عمومیت‌یافتن مثل قالب‌های سستی / بیشترشدن اقبال به شعر نیمایی با گذشتن از سال‌های اول انقلاب – توجه به چهارپاره، قصیده، ترکیبند و بحر طویل / نوآوری‌هایی در قالب‌های شعری، مثل قالب «غزل» – مثنوی» (ادغام غزل با مثنوی)

– چند تن از شاعران دوران انقلاب –

قیصر امین‌پور: شاعر و نویسندهٔ انقلاب / مجموعه شعر «در کوچهٔ آفتاب»، نشان‌دهندهٔ توانایی خود در ادبیات انقلاب / تثبیت جایگاه خویش در شعر انقلاب با آثاری چون «تنقش صبح» و «آینه‌های ناگهان»، منظومهٔ «ظهر روز دهم» و سرنجام «دستور زبان عشق» / نثر او: ساده، افا عمیق و عاطفی؛ مانند «طوفان در پراتز»، «بی‌بال پیریدن» و «سنت و نوآوری در شعر معاصر»

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

سید علی موسوی گرماردی، از پیشاتازان شعر مذهبی قبل از انقلاب / وفادار به آرمان‌ها و اهداف مذهبی و انقلابی پس از انقلاب / طبع آزمایی بیشتر در غزل و قصیده / اشعار سپید قابل توجه / از آثار شعری اوست «صدای سبز»، «خواب ارغوانی»، «برآشتن گیسوی تاک» و «گوشواره عرش»

سلمان هراتی، از شاعران نواندیش و معروف شعر انقلاب / معلمی خوش ذوق / درگذشت در سال ۱۳۶۵ و در سن جوانی در یک حادثه رانندگی / آثارش: مجموعه‌های «از آسمان سبز»، «از این ستاره، تا آن ستاره» و «ویژه نوجوانان» و «دری به خانه خورشید»

ادامه نثر این دوره به‌ویژه در داستان‌نویسی و توجه نویسندگان به تجربه‌هایی بدیع و کم‌سابقه در کنار دیگر مضمون‌های اجتماعی و فلسفی / تکامل طبیعی ادبیات داستانی برخلاف شعر / ایجاد تغییراتی در محتوا و نیز در فنون و سبک داستان / کم‌رنگ‌بودن جایگاه نسل جوان در داستان‌نویسی دهه ۶۰ برخلاف شعر / تجربه نویسندگی اغلب پیشکسوتان نویسندگان موفق این دوره در سال‌های قبل از انقلاب / حفظ ارتباط آنان با پیشرفت‌های جهانی از طریق دانستن زبان بیگانه یا خواندن ترجمه داستان‌های خارجی و عرضه تجربیات نوینی حاصل از تحولات سیاسی اجتماعی به صورت داستان / نمونه‌ها:

- محمود دولت‌آبادی با رمان «روزگار سپری‌شده مردم سالخورده»
- احمد محمود با رمان «مدار صفردرجه» و «زمین سوخته»
- اسماعیل فصیح با رمان «زمستان ۶۲»
- هوشنگ گلشیری با داستان «آینه‌های دردرا»

فقدان مهارت کافی در نسل جوان انقلاب برای بیان ادبی تجربه‌های خود / لزوم تأمل در آثار قدما و آشنایی با ادبیات جهان برای کسب چنین مهارتی / آغاز و ادامه کار این نسل با داستان کوتاه / تجلی ادبیات داستانی و نثر پس از انقلاب در داستان کوتاه به شکل فراگیر / مشاهده تدریجی رمان‌ها و داستان‌های بلند در آثار این نسل / گرایش شدید این نسل به آثار و نوشته‌های سیاسی، اجتماعی و انقلابی ← رونق فضای نشر و نگارش در کشور

آغاز فعالیت مجدد کانون نویسندگان ایران پس از پیروزی انقلاب ← کشمکش سیاسی - عقیدتی ← انشعاب حزب توده از کانون / شکل‌گیری دو جبهه متفاوت در اقلشار جامعه و به خصوص اهل فکر و فرهنگ در اثر شرایط سیاسی و اوضاع جنگی:

- 1) نویسندگان مذهبی حامی نظام اسلامی 2) جناح نویسندگان دگراندیش

دوران اوج شکوفایی رمان‌نویسی در ایران، سال‌های پس از جنگ تقریباً در سراسر دهه ۷۰ / داستان‌نویسان مذهبی: ثبت خاطرات حماسه‌های دوران جنگ و عوالم معنوی آن و یا پاره‌ای مفاهیم نوظهور اجتماعی / طیف نویسندگان جناح دیگر: پرداختن به تضادها و تناقض‌های روحی انسان معاصر و رویارویی با تحولات فکری - سیاسی داخلی یا خارجی با دیدی جزئی‌نگر

- چند تن از نویسندگان داستانی نسل انقلاب: علی مؤذنی، سید مهدی شجاعی، احمد دهقان، محمدرضا سرشار، رضا امیرخانی، حبیب احمدزاده و مصطفی مستور
- رشد چشمگیر گرایش به خطر‌نگاری و زندگینامه‌نویسی در دهه هفتاد و پس از آن / نثر ادبی (قطعه ادبی) و ادبیات نمایشی نیز در این دوره قابل اعتنا و توجه است.

چند تن از نویسندگان دوران انقلاب -

محمدرضا سرشار، معروف به «رضا هگذر» / مشهور در حوزه کودکان و نوجوانان / فعال در قصه‌نویسی، قصه‌گویی، تدریس و فعالیت در نشریات تخصصی و مباحث پژوهشی ادبیات کودک و نوجوان / «اگر بابا بمیره» و «مهاجر کوچک»: از آثار او در حوزه قصه‌های کودک و نوجوان / فعالیت‌های مطبوعاتی در مجله‌های رشد دانش آموز، قلمرو، سوره و پویا

علی مؤذنی، فعال در عرصه داستان کوتاه، داستان بلند، رمان، نمایش‌نامه و فیلم‌نامه / دارای رویکرد خاص و عمیق در حوزه ادبیات دفاع مقدس / از آثار او: «ظهور»، «سفر ششم»، «ملاقات در شب آفتابی» و «دل‌ویزتر از سبز»

سید مهدی شجاعی، تحصیل در رشته ادبیات نمایشی (دراماتیک) / همکاری در چند روزنامه و مجله مثل جمهوری اسلامی، رشد جوان و صحیفه / چاپ چند نمایشنامه / آثاری در داستان‌نویسی، ادبیات کودک و نوجوان و قطعه ادبی / از آثار او: «بدوک» (فیلم‌نامه) «ضیافت»، «جای پای خون» و «کشتی پهلوگرفته»، تجربه‌های داستانی او خصوصاً در زمینه ادبیات مذهبی

جامعه‌شناسی

پایه یازدهم

درس ۱: جهان فرهنگی

پرسش‌های اساسی هر فرهنگ -

- هر فرهنگی در عمیق‌ترین لایه‌های خود، به بنیادی‌ترین پرسش‌های بشر پاسخ می‌دهد.

این پرسش‌ها و پاسخ‌های بنیادی، همان عقاید اساسی یا تصاویر بنیادی هر فرهنگ را از انسان و جهان می‌سازند و به مثابه روح یا شالوده آن فرهنگ عمل می‌کنند.

پرسش‌های بنیادی به سه دسته اصلی تقسیم می‌شوند:

- 1) هستی‌شناسانه، مانند این پرسش که «آیا جهان هستی به همین جهان مادی محدود می‌شود؟»
- 2) انسان‌شناسانه، مانند این پرسش که «آیا انسان موجودی مختار و فعال است یا مجبور و منفعل؟»
- 3) معرفت‌شناسانه، مانند این پرسش که «آیا تنها راه شناخت، حس و تجربه است؟»
- پاسخ‌های متفاوت به این پرسش‌های اساسی ← جهان‌های فرهنگی مختلفی پدید می‌آورد.

جهان انسانی

- مجموعه پدیده‌ها را به دلیل گستردگی و اهمیتشان، جهان می‌نامند. یکی از این جهان‌ها، جهان انسانی است.
 - محصول زندگی انسان است.
 - هر چه با اندیشه و عمل انسان‌ها پدید آید، مربوط به این جهان است.
 - جهان انسانی در برابر جهان تکوینی قرار می‌گیرد.
 - به دو بخش تقسیم می‌شود:
 - فردی (ذهنی) به زندگی شخصی و فردی انسان‌ها بازمی‌گردد. ابعاد ذهنی، اخلاقی و روانی انسان‌ها و همچنین دانسته‌ها، تجربیات و خلقیات ویژه هر فرد، به این بخش تعلق دارد.
 - اجتماعی (فرهنگی) زندگی اجتماعی انسان‌ها را دربر می‌گیرد. این بخش هویت فرهنگی دارد.
- فرهنگ، شیوه زندگی اجتماعی انسان‌ها را شکل می‌دهد و خود، محصول آگاهی و عمل مشترک انسان‌هاست.

ارتباط بخش ذهنی و فرهنگی جهان انسانی

- دربارۀ موضوعی خاص می‌اندیشد، در محدوده فردی و ذهنی خود قرار دارد.
 - وقتی فردی اندیشه‌اش را به صورت گفته یا نوشته بیان می‌کند؛ برای مثال کتابی می‌نویسد، مجسمه‌ای می‌سازد و یا به دیگری مهر می‌ورزد، به جهان فرهنگی وارد می‌شود.

تناسب و هماهنگی بخش ذهنی و فرهنگی جهان انسانی

- بین دو بخش ذهنی و فرهنگی جهان انسانی، تناسب و هماهنگی وجود دارد:
 - «هر فرهنگی، نوعی خاص از عقاید و خصوصیات ذهنی را در افراد به وجود می‌آورد و به همان نوع از عقاید و خصوصیات، اجازه بروز می‌دهد.»

جهان فرهنگی

جهان ذهنی

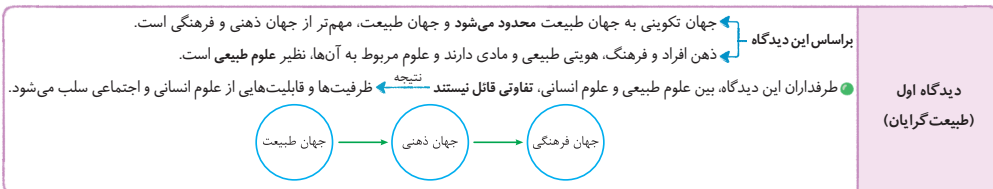
«هر نوع عقیده و اخلاقی، فرهنگی متناسب با خود را جست‌وجو می‌کند.»

جهان تکوینی

- دانستیم که به مجموعه پدیده‌های انسانی، جهان انسانی می‌گویند، اما همه پدیده‌هایی که در جهان هستی وجود دارند، محصول زندگی انسان‌ها نیستند؛ بنابراین در مقابل جهان انسانی، جهان دیگری به نام جهان تکوینی وجود دارد.
 - شامل پدیده‌هایی است که وجود آن‌ها، مستقل از خواست و اراده انسان است.
 - پیش از انسان هم وجود داشته است.
 - دیدگاه‌های مختلف درباره جهان تکوینی:
 - متفکران مادی‌گرا،
 - جهان تکوینی را به جهان طبیعت محدود می‌کنند.
 - طبیعت را در مقابل جهان انسانی قرار می‌دهند.
 - جهان انسانی را به دو بخش ذهنی و فرهنگی تقسیم می‌کنند.
 - نتیجه، از وجود سه جهان سخن می‌گویند:
 - جهان هستی (۱) جهان تکوینی (طبیعت)
 - جهان ذهنی (۲) جهان فرهنگی
 - جهان انسانی (۳) جهان فرهنگی
 - متفکران مسلمان،
 - جهان تکوینی را به طبیعت محدود نمی‌دانند.
 - جهان طبیعت را بخشی از جهان تکوینی می‌دانند.
 - جهان تکوینی را به دو بخش طبیعت و فوق طبیعت تقسیم می‌کنند.
 - نتیجه، از وجود چهار جهان سخن می‌گویند:
 - جهان طبیعت (۱) جهان تکوینی
 - جهان فوق طبیعت (۲) جهان فوق طبیعت
 - جهان ذهنی (۳) جهان فرهنگی
 - جهان انسانی (۴) جهان فرهنگی

تعامل جهان‌های ذهنی، فرهنگی و تکوینی

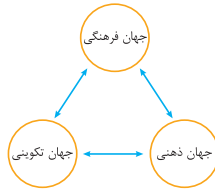
- در ارتباط با تعامل جهان‌های مختلف، سه دیدگاه وجود دارد:

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

● این گروه، جهان فرهنگی را مهم‌تر از جهان ذهنی و تکوینی می‌دانند. جهان ذهنی و فردی افراد، تابع فرهنگ آن‌هاست. در این دیدگاه جهان تکوینی ماده‌ی خامی است که فرهنگ‌ها و جوامع در آن دخل و تصرف می‌کنند. جهان ذهنی و جهان تکوینی اهمیتی ندارند و استقلال خود را در برابر جهان فرهنگی از دست می‌دهند.	دیدگاه دوم (فرهنگ گرایان)
● براساس این دیدگاه، جهان‌های فرهنگی، ذهنی و تکوینی، مهم و در تعامل با یکدیگرند. از نگاه قرآن - جهان تکوینی محدود به طبیعت نیست. - ادراک و آگاهی به انسان منحصر نمی‌شود. - جهان تکوینی براساس حکمت و خواست خداوند سبحان، با افراد و جوامع انسانی رفتاری حکیمانه دارد. - مثلاً قرآن، بر مسئولیت فرد در قبال فرهنگ تأکید می‌کند. - جامعه و فرهنگ و جهان فردی اشخاص، هر دو مهم هستند. - مثلاً قرآن، از زندگی و مرگ امت‌ها سخن می‌گوید. - انسان، اخلاق الهی داشته باشد؛ - هرگاه، جامعه، فرهنگ توحیدی داشته باشد؛ - افراد و جامعه، هویتی مشرکانه داشته باشند؛ - جهان تکوینی درهای برکات خود را به روی آن‌ها می‌گشاید. - زمین و آسمان از تعامل سازنده با آن‌ها، سر باز می‌زنند. - ظرفیت‌های الهی و آسمانی، از انسان‌ها پنهان می‌ماند.	دیدگاه سوم (دیدگاه قرآن و متفکران مسلمان)

نکته

برخی دیدگاه‌ها، بر شناخت درستی از انسان و جهان هستی استوار نیستند. اگر انسان از خود و جهان هستی شناخت درستی نداشته باشد، از تعامل صحیح با جهان هستی باز می‌ماند و نمی‌تواند استعدادهایش را بپوراند و شکوفا کند. قرآن کریم، باورها و اعمالی را که نمی‌گذارند انسان حقیقت خویش و جهان هستی را درک کند، «اغلال و سلاسل» می‌نامند. اغلال و سلاسل، زنجیرهایی هستند که انسان را در دنیا و آخرت به بند می‌کشند.

درس ۲: فرهنگ جهانی

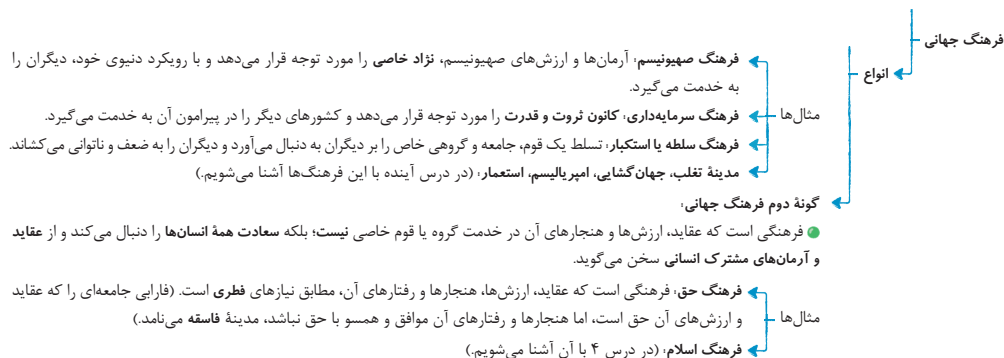
● فرهنگ‌های مختلف (و همچنین برخی عناصر فرهنگی)، گستره جغرافیایی و تداوم تاریخی ندارند.

- در زمانی واحد، در سرزمین متعدد، فرهنگ‌های گوناگونی شکل می‌گیرند.
- برخی فرهنگ‌ها در مناطقی محدود شکل می‌گیرند و از مرزهای جغرافیایی خود عبور نمی‌کنند، ولی برخی دیگر گسترش بسیاری دارند. (فرهنگ جهانی)
- در طول زمان، در سرزمینی واحد، فرهنگ‌های متفاوتی پدید می‌آیند.
- عمر برخی فرهنگ‌ها کوتاه و برخی دیگر طولانی است.

چه فرهنگ‌هایی جهانی می‌شوند؟

● فرهنگ‌ها متنوع‌اند و این تنوع، به عقاید و ارزش‌های اساسی و کلان آن‌ها برمی‌گردد.

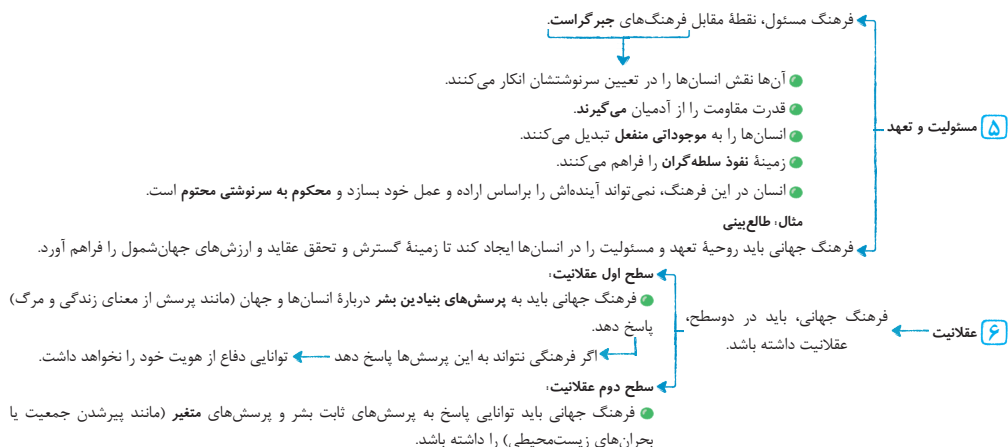
- تعریف، فرهنگی که از مرزهای جغرافیایی و قومی عبور می‌کند و در جهان گسترش می‌یابد، فرهنگ جهانی است.
- فرهنگ‌هایی که عقاید و ارزش‌های آن‌ها، از محدوده قومی و منطقه‌ای خود عبور نمی‌کنند.
- مربوط به قوم و منطقه خاصی است
- در صورتی که نسبت به سایر اقوام و مناطق، نگاهی سلطه‌جویانه داشته باشند، از محدوده قومی و منطقه‌ای خود فراتر می‌روند.
- گونه نخست فرهنگ جهانی، فرهنگی است که عقاید، ارزش‌ها یا هنجارهای آن، متعلق به قوم، منطقه یا گروه خاصی است، ولی نگاه سلطه‌جویانه دارد.
- چنین فرهنگی، با عبور از مرزهای جغرافیایی خود، جهان را به دو منطقه مرکزی و پیرامونی تقسیم می‌کند؛ منطقه مرکزی، منطقه پیرامونی را به خدمت می‌گیرد.

- فرهنگ جهانی مطلوب، چه ویژگی‌هایی دارد؟ -

- عقاید و ارزش‌های فرهنگ جهانی، باید عقاید و ارزش‌های مشترک انسانی باشد که از آن‌ها به عقاید و ارزش‌های عام و جهان‌شمول یاد می‌شود.
 - فرهنگ جهانی، باید دارای ۶ ویژگی باشد:
- حقیقت**
 - اگر فرهنگ به حقیقتی قابل نباشد، نمی‌تواند معیار و میزانی برای سنجش عقاید و ارزش‌های مختلف داشته باشد.
 - نتیجه، فرهنگ نمی‌تواند از حقایق ارزش‌های خود دفاع کند.
 - معنویت**
 - فرهنگ جهانی با دارا بودن این ویژگی
 - به نیازهای ابدی و معنوی توجه می‌کند.
 - اگر فرهنگ صرفاً به نیازهای مادی و دنیوی توجه کند
 - بشر را به بخران‌های روحی و روانی گرفتار می‌سازد.
 - عدالت و قسط**
 - فرهنگ جهانی باید از عدالت برخوردار باشد تا به این موارد برسد:
 - (الف) از قطبی‌شدن جهان، بهره‌کشی ظالمانه برخی انسان‌ها و جوامع از برخی دیگر و در نتیجه پایمال‌شدن حقوق انسان‌ها جلوگیری می‌کند.
 - (ب) از تفرقه بین جوامع و تباه‌شدن منابع و امکانات بشر پیشگیری می‌کند.
 - فرهنگ جهانی باید در لایه‌های مختلف خود به این ارزش معتقد و پایبند باشد.
 - آزادی و حریت**
 - برخی قید و بندها مانع رسیدن انسان به کمال و حقوق انسانی‌اش می‌شوند و زمینه ظلم را بر او فراهم می‌کنند؛ فرهنگ جهانی باید آزادی از این قید و بندها را تأمین کند.
 - آزادی همواره دو پرسش به همراه دارد: (الف) آزادی از چه؟ (ب) آزادی برای چه؟

به این پرسش‌ها براساس ارزش‌های جهان‌شمول دیگر مانند حقیقت، معنویت و عدالت پاسخ داده می‌شود.

نکته

تأکید بر اشتراکات و شباهت‌ها در فرهنگ جهانی، مستلزم نادیده‌گرفتن تفاوت‌ها نیست. قبول تفاوت‌ها و محترم‌شمردن آن‌ها در فرهنگ جهانی اهمیت بسیاری دارد. پذیرش تفاوت‌ها از صلح جهانی در برابر جنگ و خشونت محافظت می‌کند و انگیزه شناخت متقابل جوامع و فرهنگ‌ها را فراهم می‌آورد.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

درس ۳: نمونه‌های فرهنگ جهانی (۱)

● در این درس، ۴ نمونه از گونه‌نخست فرهنگ جهانی مورد بررسی قرار می‌گیرد: (۱) مدینه تغلب، (۲) فرهنگ جهان‌گشایی و امپراتوری، (۳) امپریالیسم، (۴) استعمار.

۱- مدینه تغلب

ابونصر محمد فارابی در گونه‌شناسی جوامع، یکی از انواع جوامع جاهلی را جامعه «تغلب» می‌نامد.

- در جامعه تغلب، مردم برای غلبه‌یافتن بر سایر ملت‌ها با یکدیگر همکاری می‌کنند و این هنگامی پیش می‌آید که همه آن‌ها، شیفته غلبه بر اقوام و ملل دیگر باشند.
- هدف این مردم خوار و مقهور کردن دیگران است. آن‌ها نمی‌خواهند ملت مقهور، مالک جان و مال خود و ... باشد.
- چنین افرادی دوست دارند بر یکایک مردم جامعه خود نیز چیره شوند، ولی از آن‌جا که در یک جامعه مردم برای: (۱) بقای خود، (۲) غلبه بر اقوام دیگر و (۳) جلوگیری از غلبه اقوام دیگر بر خود به هم نیازمندند، ناچارند از چیرگی بر یکدیگر خودداری کنند.
- مردم در مدینه تغلب گمان می‌برند که فقط آنان خوشبخت، پیروز و مورد رشک دیگران‌اند (و باید باشند) و از همه جوامع دیگر برترند.
- آن‌ها مردم جوامع دیگر را خوار و بی‌ارزش می‌شمرند. این‌گونه اندیشه‌ها در آنان حس خودخواهی را تقویت می‌کند؛ پس همواره می‌خواهند دیگران آنان را ستایش کنند.
- گمان می‌برند که ملت‌های دیگر نتوانسته‌اند به موقعیتی که آنان به دست آورده‌اند، برسند و اصولاً چنین سعادت را نمی‌شناسند.

۲- جهان‌گشایی و امپراتوری

● برخی فرهنگ‌ها و جوامع، سلطه بر دیگر جوامع را ارزش اجتماعی برتر می‌دانند. در گذشته تاریخ این فرهنگ‌ها (فرهنگ سلطه و استکبار)، امپراتوری‌های بزرگی به وجود آورده است.

- امپراتوری و شاهنشاهی از طریق:
 - کشورگشایی
 - حضور نظامی سربازان
 - قدرت نظامی
- اغلب با کشتار و خسارت‌های انسانی و اقتصادی فراوان همراه بوده است.
- مثال، (۱) اسکندر، تخت جمشید را به آتش کشید.
- (۲) مغولان برخی شهرها را از دم تیغ گذراندند.
- غلبه نظامی، همواره با غلبه فرهنگی همراه نیست.
- در تاریخ اقوامی بوده‌اند که با قدرت نظامی بر دیگر اقوام تسلط پیدا کرده‌اند، اما غلبه نظامی آن‌ها، همواره گسترش فرهنگی آن‌ها را به دنبال نداشته است.
- مثال، (۱) ایرانیان باستان، فتوحاتی فراتر از مرزهای خود داشتند، اما جهان‌گشایی آن‌ها به جهانی‌شدن فرهنگشان منجر نشد.
- (۲) مغولان پس از فتح ایران، چین و هند، تحت تأثیر فرهنگ این اقوام قرار گرفتند و حتی غازان‌خان، اسلام آورد و اسلام را دین رسمی اعلام کرد.
- اگر فرهنگی قوی و غنی داشته باشد + قدرت نظامی مهاجم تضعیف شود.
- می‌تواند استقلال سیاسی خود را به دست آورد.
- اگر فرهنگی غنی و قوی داشته باشد ← گروه مهاجم را در خود هضم می‌کند و به خدمت می‌گیرد.
- اگر قومی که در اثر تهاجم نظامی شکست می‌خورد

۳- امپریالیسم

اروپا در پنج قرن اخیر، کانون شکل‌گیری فرهنگ جدیدی است که آن را به نام فرهنگ غرب می‌شناسیم. فرهنگ غرب در این مدت، اشکال مختلفی از سلطه را پدید آورده است. از سلطه غرب با نام‌هایی مانند امپریالیسم و استعمار یاد می‌شود.

- واژه امپریالیسم از امپراتوری گرفته شده است.
- به هر نوع سلطه‌ای اطلاق می‌شود.
- انواعی دارد: (۱) سیاسی، (۲) اقتصادی، (۳) فرهنگی.

امپریالیسم سیاسی	با اشغال نظامی جوامع ضعیف شکل می‌گیرد.
امپریالیسم اقتصادی	در آن، قدرت اقتصادی یک کشور، بازارها و مواد خام کشور دیگر را تصرف می‌کند.
امپریالیسم فرهنگی	در آن، مقاومت فرهنگی منطقه‌ای که تحت تصرف اقتصادی با نظامی جامعه‌ای دیگر قرار گرفته است، از بین می‌رود و قوم مغلوب، برتری فرهنگی مسلط را نیز می‌پذیرد.

۴- استعمار

- به معنای اشغال یک سرزمین خارجی، با توسل به قدرت نظامی و سیاسی است. به هر نوع سلطه‌ای اطلاق می‌شود.
- استعمار کشور فاتح را دولت استعماری و کشور به بند کشیده شده را مستعمره می‌نامند.
- انواعی دارد: (۱) قدیم، (۲) نو، (۳) فرانو.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

جامعه‌شناسی

دوره زمانی	● نوعی جهان‌گشایی و امپراتوری است که از قرن پانزدهم توسط اروپائیان آغاز شد و در قرن نوزدهم به اوج رسید. ● در این مدت، تصرفات اروپائیان از ۳۵ درصد کره زمین به ۶۷ درصد رسید.
علت موفقیت‌ها	● پیشرفت در زمینه دریانوردی (۱) ● موفقیت‌های استعمار قدیم، ناشی از سه عامل بود: (۲) پیشرفت در زمینه فنون نظامی (۳) اقتصاد صنعتی
کارکردها	● استعمار اروپایی در سده هفدهم و هجدهم میلادی، بزرگ‌ترین برده‌داری تاریخ بشریت را برپا کرد. ● اروپائیان در هجوم به قاره آمریکا، برای تأمین سلطه خود، پانزده میلیون سرخ‌پوست را نابود کردند.
زمان شکل‌گیری	پس از شکل‌گیری جنبش‌های استقلال‌طلبانه کشورهای مستعمره طی قرن بیستم به وجود آمد.
ابزارها	(۱) کشور استعمارگر با استفاده از شرایط مساعدی که در دوره استعمار ایجاد کرده است، از مجریان بومی و داخلی کشورهای مستعمره، برای رسیدن به اهداف استعماری خود بهره می‌برد. (۲) دولت‌های استعمارگر برای به قدرت رساندن نیروهای خود، از کودتای نظامی نیز استفاده می‌کنند. مثال: کودتای انگلیسی ۳ اسفند ۱۲۹۹ رضاخان کودتای آمریکایی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ محمدرضا پهلوی کودتای آمریکایی - انگلیسی نوزده نمونه شکست‌خورده
اهداف	در استعمار نو، کشور استعمارگر با اتکا به قدرت اقتصادی خود، با استفاده از نهادها و سازمان‌های اقتصادی و سیاسی بین‌المللی و از طریق دولت‌های دست‌نشانده، کنترل بازار و سیاست کشورهای دیگر را در اختیار می‌گیرد.
ابزارها	در استعمار فرانو، استعمارگران بیش از ابزارهای نظامی، سیاسی و اقتصادی، از ابزارهای فرهنگی و علمی، به‌ویژه رسانه‌ها و فناوری اطلاعات استفاده می‌کنند.
اهداف	● جهان غرب در استعمار فرانو، هویت فرهنگی دیگر کشورها را هدف قرار می‌دهد؛ یعنی به عقاید، آرمان‌ها و ارزش‌های فرهنگ‌های دیگر هجوم می‌برد و باورها و ارزش‌های فرهنگی خود را تبلیغ و ترویج می‌کند. ● مردمی که برتری فرهنگی جهان غرب را پذیرفته باشند، هویت خود را در حاشیه جهان غرب جست‌وجو می‌کنند و به مسیری می‌روند که جهان غرب برای آنان ترسیم می‌کند.
سایر اصطلاحات	اصطلاحات شیخون فرهنگی، ناتوی فرهنگی و تهاجم فرهنگی، بیانگر استعمار فرانو است.

نکته

در استعمار قدیم، استعمارگران حضور مستقیم و آشکار داشتند، اما در استعمار نو، استعمارگران پنهان و مجریان آشکارند. در استعمار فرانو، استعمارگران و مجریان هر دو پنهان‌اند.

درس ۴: نمونه‌های فرهنگ جهانی (۲)

● در این درس یک نمونه از گونه دوم فرهنگ جهانی، یعنی فرهنگ اسلام، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

ویژگی‌های فرهنگ اسلام

- با دعوت فراگیر خود، ایجاد یک فرهنگ جهانی را مورد توجه قرار داده است.
- اسلام دین یک عصر و نسل خاص نیست. اصول اعتقادی و ارزش‌های آن، اصول و ارزش‌های ثابتی است که همه انبیا در طول تاریخ برای تبلیغ و ترویج آن‌ها مبعوث شده‌اند.
- پاسخ‌های خاصی به پرسش‌های هستی‌شناسانه، انسان‌شناسانه و معرفت‌شناسانه می‌دهد.

هستی‌شناسی فرهنگ اسلام	● توحید، از خداوند واحدی حکایت دارد که خدای قوم و قبیله خاصی نیست؛ بلکه خداوند همه آدمیان و پروردگار همه جهان‌هاست. ● همه موجودات از او پدید آمده‌اند و به سوی او باز می‌گردند. او عالم را حکیمانه آفریده است و تدبیر می‌کند.
انسان‌شناسی فرهنگ اسلام	● انسان از دیدگاه اسلام، موجودی مختار، مسئول، متعهد، دارای فطرتی الهی و خلیفه خداوند در زمین است. ● سعادت و عزت انسان در نزدیک شدن به خداوند و رسیدن به مقام خلافت الهی است و شقاوت و ذلت او در فراموشی حقیقت الهی خود و دیگر موجودات و به کارگیری تمامی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های الهی خویش، برای زندگی محدود این جهان است. ● انسان مسئول آباد کردن این جهان و موظف به پرهیز از فساد در آن است.
معرفت‌شناسی فرهنگ اسلام	● عقل در فرهنگ اسلام، زیباترین و محبوب‌ترین مخلوق خداوند است. ● پیامبران برای شکوفایی عقل آدمیان، اجرای عدالت، جلوگیری از خرخش ثروت در دست اغنیاء و آزادسازی مستضعفان از حاکمیت مستکبران مبعوث شده‌اند.

مراحل گسترش فرهنگ اسلام

- عقاید و ارزش‌ها با پذیرش انسان‌ها به عرصه فرهنگ بشری راه می‌یابند و جلوه و نمود تاریخی پیدا می‌کنند.
- عقاید و ارزش‌های اسلامی در تاریخ گسترش خود، چهار مرحله را پیموده‌اند: (۱) عصر نبوی (۲) دوران خلافت (۳) دوره استعمار (۴) عصر بیداری اسلامی.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

- ۱ عصر نبوی
- قبل از ظهور اسلام: شبه‌جزیره عربستان، فرهنگ جاهلی قبیله‌ای داشت.
 - شمال غربی شبه‌جزیره، تحت نفوذ و سلطه امپراتوری روم و جنوب شرقی آن، تحت تأثیر و سلطه شاهنشاهی ایران بود.
 - رسول خدا، ۱۳ سال در مکه تحت فشار نظام قبیله‌ای عرب جاهلی بود و بعد از آن، به مدت ۱۰ سال در مدینه، از طریق تشکیل حکومت اسلامی، موانع سیاسی را از بین برد.
 - پس از ظهور اسلام: در سال نهم هجرت، گروه‌های مختلفی برای پذیرش اسلام از سراسر شبه‌جزیره به مدینه آمدند.
 - پیامبر اسلام، پیش از رحلت، نامه‌ای برای دعوت امپراتوری ایران و روم به اسلام، ارسال کرد.
- ۲ دوران خلافت
- از زمان رحلت رسول خدا آغاز شد و در طول خلافت اموی، عباسی و عثمانی ادامه یافت.
 - عقاید و ارزش‌های جهانی اسلام، فارغ از عملکرد قدرت‌های سیاسی و با تلاش و کوشش عالمان مسلمان، از مرزهای سیاسی و جغرافیایی جوامع مختلف عبور کرد و بر قدرت‌های سیاسی که در این مناطق حضور داشتند، تأثیر گذاشت.
 - فرهنگ اسلامی، به دلیل قدرت و غنای خود: گروه‌های مهاجم بیگانه را درون خود هضم و جذب می‌کرد.
 - دست‌کم، گروه‌های مهاجم بیگانه را ناگزیر می‌ساخت که برای بقای خود، در ظاهر از مفاهیم و ارزش‌های دینی استفاده کنند.
 - در این دوران، غلبه قدرت‌هایی که در چهارچوب قومی و قبیله‌ای رفتار می‌کردند (مانند سلجوقیان، خوارزمشاهیان، مغولان و عثمانی) مانع می‌شد تا ظرفیت‌های فرهنگ اسلامی و ارزش‌های اجتماعی آن به طور کامل آشکار شود.

نکته

عملکرد فرهنگ جاهلی در دوره‌های مختلف:

- قبل از ظهور اسلام: فرهنگ شبه‌جزیره عربستان، جاهلی قبیله‌ای بود.
- در عصر نبوی تا فتح مکه: در برابر اسلام مقاومت آشکار کرد.
- پس از فتح مکه: به ناچار ظاهر اسلامی به خود گرفت.
- در دوران خلافت: دوباره در جامعه اسلامی نمایان شد و به تدریج قدرت را در جامعه اسلامی براساس روابط قبیله‌ای و عشیره‌ای سازمان داد.

- ۳ دوران استعمار
- در این دوره، دولت‌های استعماری غربی، بخش‌های مختلف جوامع اسلامی را تحت نفوذ و سلطه سیاسی خود درآوردند و با تکیه بر قدرت نظامی و صنعتی خویش، بیشتر سیاستمداران و دولتمردان جوامع اسلامی را مغلوب ساختند.
 - قدرت سیاسی جوامع اسلامی که تا قبل از استعمار، بیشتر قومی و قبیله‌ای بود، در دوران استعمار، از طریق سازش با دولت‌های غربی، با قدرت استعمارگران پیوند خورد و استبداد ایلی و قومی به صورت استبداد استعماری درآمد.
 - صورت‌های مختلف استعمار، در این دوران نسبت به جامعه اسلامی اعمال شد.

تفاوت راهبردی استبداد قومی و استبداد استعماری	
استبداد ایلی و قومی	استبداد استعماری
دارای هویتی غیراسلامی بود.	دارای هویتی غیراسلامی بود.
پشتوانه و پیشینه‌ای خارج از جهان اسلام نداشت.	در سایه جهان غرب عمل می‌کرد.
از رویارویی مستقیم با فرهنگ اسلامی دوری می‌کرد.	چاره‌ای جز حذف مظاهر فرهنگ اسلامی نداشت.
می‌کوشید با رعایت ظواهر اسلامی، ظاهر دینی خود را حفظ کند.	به دلیل این که در سایه قدرت جهان غرب عمل می‌کرد، برای تأمین نیازهای اقتصادی و فرهنگی جهان غرب، مظاهر اسلامی را حذف می‌کرد.
مثال: استبداد ناصرالدین‌شاه	مثال: استبداد رضاخان

- ۴ بیداری اسلامی
- در جهان اسلام، در مقابل نفوذ و سلطه فرهنگ غرب، مقاومت‌هایی شکل گرفت که ریشه در فرهنگ اسلامی داشت. متفکران جهان اسلام، خطرات سلطه فرهنگ غرب و فراموشی فرهنگ و هویت اسلامی را گوشزد کردند.
 - انقلاب اسلامی ایران: نقطه عطفی در بازگشت به فرهنگ اسلامی در جهان اسلام است.
 - امت اسلامی با الهام از این انقلاب و بازگشت به سوی هویت الهی خود، مرحله جدیدی را در گسترش فرهنگ اسلامی آغاز کرده است.
 - تا قبل از انقلاب اسلامی ایران، برای مقابله با سلطه استعمار، از مکاتب و روش‌های غربی استفاده می‌شد.

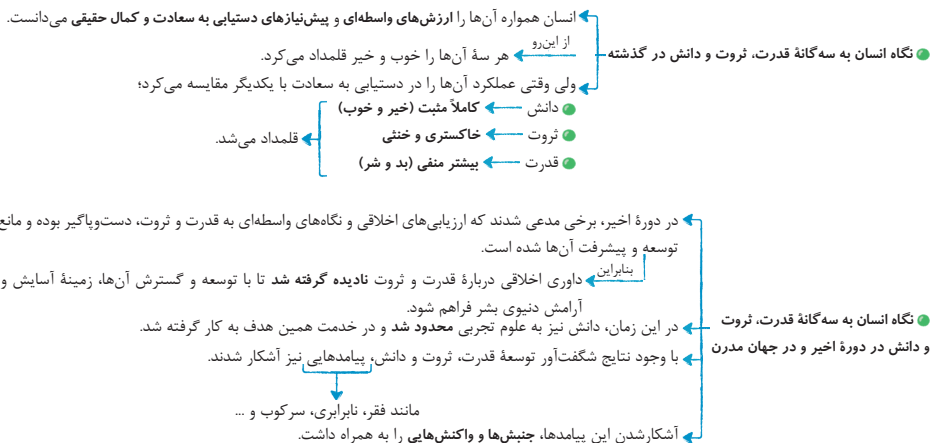
مثال:

- ناسیونالیسم: مجموعه‌ای از باورها و نمادها که دلبستگی و تعلق به ملت، سرزمین، نژاد، قوم و زبان را اصل قرار می‌دهد و صرفاً تعلق خاطر و وابستگی به چنین عناصری را آرمان اساسی انسان‌ها و تعیین‌کننده هویت ملت‌ها می‌داند.
- مارکسیسم: تفکری برگرفته از اندیشه‌های مارکس است که انقلاب طبقاتی (انقلاب کارگران علیه سرمایه‌داران) را تنها راه‌هایی از جنگال نظام سرمایه‌داری و مشکلات آن می‌داند.
- معايب این روش‌ها،
- وحدت امت اسلامی را مخدوش می‌کردند.
- مورد حمایت مردمی که در دامان فرهنگ اسلامی تربیت یافته بودند، قرار نمی‌گرفتند.

پایه دوازدهم

درس ۶: قدرت اجتماعی

سه گانه قدرت، ثروت و دانش

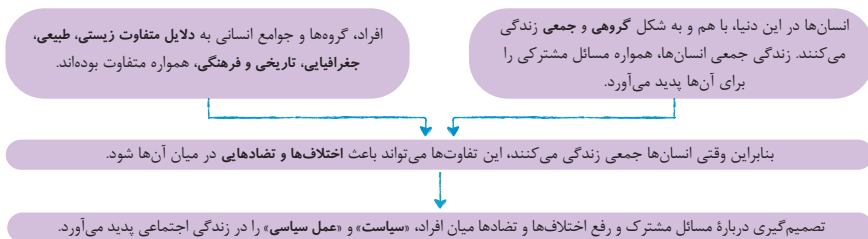

● ثروت دیگر یک امر خاکستری قلمداد نمی‌شد؛ بلکه زمینه بسیاری از ظلم‌ها و شرارت‌ها محسوب شد.	● مالکیت، دزدی خوانده شد.	نخستین واکنش، در برابر ثروت
● خوش‌بینی نسبت به دانش دچار تردید شد.	● تا قبل از این، در منازعات میان ثروت و قدرت، دانش داور می‌کرد، اما اینک دانش، خود مورد نزاع و کشمکش بود.	دومین واکنش، در برابر دانش

نتیجه معنا و ارزش قدرت، ثروت و دانش، مورد شک و تردید بنیادی قرار گرفت. از این پس این پدیده‌ها برای انسان هیچ‌گونه معنا و ارزش ذاتی ندارند و انسان صرفاً به لذت و منفعت مادی آن‌ها دلخوش می‌کند.

ولی از آن‌جا که انسان در برخورد با هر پدیده‌ای، دیر یا زود به معنا و ارزش آن می‌اندیشد، نمی‌تواند صرفاً به لذت و منفعت مادی ناشی از قدرت، ثروت و دانش قانع باشد و به آن بسنده کند.

چگونگی رفع اختلافات اجتماعی

نکته

هر چه در گذر زمان، جوامع پیچیده‌تر می‌شوند، سیاست نیز ضروری‌تر و پیچیده‌تر می‌شود.

وجه یا ابعاد سیاست

سیاست، دو بعد یا وجه اصلی دارد.

- یک بعد آن تدبیر و تنظیم امور است که امروزه به قانون کاهش یافته است.
- بعد دیگر آن ضمانت اجرای قانون است که نیازمند قدرت می‌باشد.

نتیجه بنابراین، سیاست هم قدرت است و هم قانون. انتظار می‌رود که هر کسی با اتکا به عقل، ایمان و تقوای خویش، قانون را رعایت کند؛ ولی برای اجرای قانون، باید از قدرت نیز استفاده کرد.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

جامعه شناسی

معنای سیاست -

- سیاست می‌تواند دو معنا داشته باشد:
 - تدبیر امور یا اداره کردن جامعه
 - سازوکار کسب، حفظ و افزایش قدرت
- قدرت، وجه عینی و محسوس سیاست و جنبه الزام آور آن است.
- در گذشته: هرگز قدرت مسئله اول و اصلی سیاست نبوده است؛ بلکه قدرت وسیله و ابزاری برای تحقق اهداف و فضیلت‌های اخلاقی قلمداد می‌شده است. سیاستمداران و قدرتمندان نیز حداقل در ظاهر، ناگزیر از توجه به چنین معنایی از سیاست و قدرت بودند. رواج سیاست نامه‌نویسی و سیاست نامه‌ها، شاهد این واقعیت است. (میل به قدرت برای اعمال خیر)
- در قرون اخیر: در اندیشه و عمل جهان مدرن، خود قدرت صرف نظر از این که وسیله تحقق چه اهداف و غایاتی است، مستقلاً دارای اهمیت شده است. به عبارتی، قدرت به مسئله اصلی سیاست و جوهر آن تبدیل شده است. (میل به قدرت برای خود قدرت)

قلمرو سیاست -

- هر واحدی از جامعه و هر کنشی از افراد و گروه‌های اجتماعی که مستقیماً در تنظیم اهداف جامعه مشارکت یا با قدرت سروکار دارد، سیاسی به شمار می‌رود.
- در گذشته: سیاست، محدوده حکومت و دولت به حساب می‌آمد و سیاست و حکومت یکی گرفته می‌شد.
- امروزه: تمامی جامعه می‌تواند قلمرو سیاست باشد و سیاست با هیچ مقوله عینی و محسوسی یکی گرفته نمی‌شود.
- در کل جامعه و همه اجزای آن وجود دارد.
- سیاست: مجموعه روش‌هایی است که هر واحد اجتماعی برای تحقق اهداف جمعی به کار می‌گیرد.
- قدرت: محقق کردن اهداف یک نظام اجتماعی به شیوه کارآمد و مؤثر است.
- ضمانت اجرای هر گونه عمل جمعی است.
- آمریت (فرمان‌دهی و فرمان‌بری) نهادینه شده در جامعه است که هر موقع از کار بيفتد، از زور استفاده می‌شود.
- از سطح خرد تا کلان منتشر شده است و در صورت فقدان آن، جهان اجتماعی با خطر جدی مواجه می‌شود.

تغییرات قدرت در گذر زمان

- موجودی که بتواند کاری را با آگاهی و اراده خود انجام دهد، دارای قدرت است. به همین دلیل:
 - کنشگری قدرتمند است.
 - انسان، کنشگری قدرتمند است.
- قدرت فردی انسان محدود است، برای تأمین نیازهای خود، به دیگران احتیاج دارد.
- قدرت اجتماعی هنگامی پیدا می‌شود که انسان برای رسیدن به اهداف خود بر اراده دیگران اثر بگذارد و کار ارادی ایشان را به خدمت بگیرد. بنابراین:
 - آنان که توان تأثیرگذاری بیشتری بر اراده دیگران دارند، قدرت اجتماعی بیشتری دارند.

ابزارهای اعمال قدرت -

- ابزار تنبیهی: مانند زور و خشونت.
- ابزار تشویقی: مانند ثروت، درآمد و پاداش مالی.

نکته

وجه مشترک قدرت تنبیهی و قدرت تشویقی این است که در هر دو، پیروی‌کننده نسبت به تبعیت و پیروی خود آگاه است.

- مانند فکر، آموزش و تبلیغ.
- قدرت اقناعی، با تغییر اعتقاد و نگرش فرد تابع قدرت، اعمال می‌شود.
- ابزار اقناعی: در قدرت اقناعی، تبعیت و پیروی، نشانه کار درست است؛ به گونه‌ای که پیروی‌کننده، در مواردی متوجه تبعیت و پیروی خود نمی‌شود و محاسبه سود و زیان خود را نمی‌کند.
- در ترغیب، تبلیغ و آموزش و تعهد اجتماعی، آنچه فرد، درست، حق و هنجار می‌پندارد، موجب تبعیت او از دیگران می‌شود.
- امروزه از ابزارهای تنبیهی، کم‌تر از ابزارهای تشویقی استفاده می‌شود و از ابزارهای تشویقی، کم‌تر از ابزارهای اقناعی استفاده می‌شود.
- تغییرات ابزارهای اعمال قدرت در گذر زمان:
 - تنبیه، از بیشتر به کم‌تر؛ اقناعی: تشویقی: تنبیهی

منابع و عوامل قدرت -

- منابع و عوامل قدرت، چیزهایی هستند که موجب دسترسی به قدرت می‌شود. در واقع، منابع و عوامل قدرت، ظرفیتهایی هستند که ابزارهای سه‌گانه قدرت، درون آن‌ها شکل می‌گیرند و اعمال می‌شوند.
- شخصیت: شامل خصلت‌های جسمانی (قد، هیکل و ...)، فکری، بیانی، اخلاقی، هوش، جاذبه یا دیگر ویژگی‌های شخصیتی است.
- در جوامع نخستین، قدرت بدنی منبع دستیابی به قدرت تنبیهی بود و هنوز هم در برخی از گروه‌ها برای مردان قوی‌هیکل و قوی‌پنجه، منبع قدرت است. با این حال، در روزگار کنونی شخصیت با قدرت اقناعی یعنی توانایی ترغیب یا ایجاد باور، نزدیکی بیشتری دارد.

- شامل ثروت و درآمد است.
- ۲ مالکیت ثروت، وجهه و شکوهی به فرد عامل قدرت می‌دهد که همان اراده و قاطعیت اوست و می‌تواند موجب اطاعت اقناعی دیگران شود. مسلم است که مالکیت بیشتر با قدرت تشویقی قرابت دارد.
- تعریف، یعنی جمع کسانی که منافع، ارزش‌ها یا برداشت‌های مشترکی دارند.
- مهم‌ترین منبع قدرت در جوامع امروزی است.
- پایامدها انسجام اجتماعی، پیوند میان افراد و گروه‌های انسانی مانند رابطه همکاران و هم‌وطنان و هم‌کیشان.
- یکپارچگی نظام، پیوند میان نقش‌ها، واحدها و ساختارهای اجتماعی مانند رابطه اقتصاد و سیاست یا علم و سیاست.
- ۳ سازمان سازمان، با قدرت اقناعی خویشاوند است. یعنی اعمال قدرت اقناعی، نیازمند وجود سازمان است.
- لازمه سازمان، پذیرفتن هدف‌های سازمان توسط افراد و اعضای آن است. بنابراین سازمانی که اعضای آن به طور یکپارچه، اهداف آن را قبول نداشته باشند، نمی‌تواند اطاعت افراد بیرون از خود را تضمین کند.
- جوامع، خود بزرگ‌ترین و مؤثرترین سازمان‌ها هستند.
- امروزه، نقش سازمان بیشتر از سایر منابع قدرت است؛ به گونه‌ای که بیشترین قدرت‌ها درون سازمان متمرکز شده‌اند.
- از اثرگذاری و تأثیر شخصیت تا حدودی کاسته شده است و همین‌طور از سهم مالکیت نیز کاسته شده است و به نقش سازمان تغییرات منابع اعمال قدرت در گذر زمان افزوده شده است.
- نتیجه، از بیشتر به کمتر: سازمان مالکیت و شخصیت

نکته

میان مزایای مطرح‌شده در ابتدای درس (یعنی سه‌گانه قدرت، ثروت و دانش) با سه‌گانه منابع و سه‌گانه ابزار قدرت، ارتباط وجود دارد:

منابع یا عوامل قدرت	ابزار اعمال قدرت	ارزش‌های اجتماعی
شخصیت	تنبیهی	قدرت
مالکیت	تشویقی	ثروت
سازمان	اقناعی	دانش

قدرت و علوم اجتماعی

– نوع نگاه به قدرت –

مفهومی مسئله برانگیز و ارزشی است. سخن گفتن از آن بی‌طرفانه نیست. یک ضرورت اجتماعی است.

قدرت

- سابقه تاریخی اعمال قدرت تنبیهی، شهرت هراسناکی برای قدرت پدید آورده است.
- قدرت اقناعی بر بسیاری از اعمال قدرت‌ها سربوش می‌گذارد و پنهان می‌کند.
- قدرت ناهشوع، غیراخلاقی و غیرقانونی می‌تواند یک فساد و شر اجتماعی باشد.

نتیجه همواره باید قدرت‌ها را با رویکردی عالمانه و انتقادی بنگریم تا شرعی، اخلاقی و قانونی بودن آن را دریابیم.

– اهداف کنش‌های سیاسی –

- ۱ تغییر وضع موجود با هدف ایجاد وضعیت بهتر
- ۲ حفظ وضع موجود با هدف پیشگیری از تغییری که وضع را بدتر می‌کند.
- بنابراین، تمامی کنش‌های سیاسی یا دو مفهوم «بهتر» و «بدتر» هدایت می‌شوند. نتیجه، امور سیاسی خنثی نیستند و مورد تأیید یا طرد قرار می‌گیرند.

مطالعه علمی ارزش‌های سیاسی

- هر یک از سه رویکرد اصلی جامعه‌شناسی، با روشی خاص به مطالعه پدیده قدرت و ارزش‌های سیاسی می‌پردازد.
- جامعه‌شناسی تبیینی با منحصرد کردن علم به علوم تجربی، ارزش‌های سیاسی را قابل مطالعه علمی نمی‌داند.
- با معنزدایی و ارزش‌زدایی از سیاست و قدرت و فروکاستن آن‌ها به پدیده‌هایی مادی و فاقد معنا، از شناخت واقعی آن‌ها بازمی‌ماند.
- سیاست و قدرت را پدیده‌های معنادار و ارزشی می‌داند، اما صرفاً به توصیف ارزش‌های سیاسی بسنده می‌کند و نمی‌تواند برای مقایسه آن‌ها با یکدیگر و تشخیص درست از غلط و خوب از بد، ملاک و معیاری به دست آورد.
- سیاست و قدرت، خارج از ذهن مردم و مستقل از ادراک آن‌ها، وجوهی محسوس و واقعی دارد که رویکرد تفسیری به علت تمرکز بر ذهنیت‌ها، توان مطالعه و بررسی آن را ندارد.

جامعه‌شناسی انتقادی - رویکردهای تبیینی و تفسیری را محافظه‌کار می‌داند؛ زیرا ملاک و معیاری برای ارزیابی و داوری ارزش‌های سیاسی به دست نمی‌دهند. یافتن راهی برای داوری علمی ارزش‌های اجتماعی به ویژه در عرصه سیاست و قدرت را ضروری می‌دانند.

روان‌شناسی

♦♦ درس ۵: تشکر از حل مسئله ♦♦

- مقدمه -

- ۱ به فعالیت‌هایی از قبیل کنار هم قراردادن اطلاعات حافظه به همراه تفسیر کردن، قضاوت کردن، حل مسئله و تصمیم‌گیری، «تفکر» می‌گویند.
- ۲ تفکر کاملاً آگاهانه است.

- تعریف مسئله، حل مسئله و ویژگی‌های مسئله -

- «مسئله» عبارت است از عدم دستیابی فوری به یک هدف مشخص به دلیل موانع مشخص با توجه به امکانات و توانمندی‌های محدود.
- «حل مسئله» به معنای یافتن بهترین راه حل برای رسیدن به هدف با توجه به شرایط موجود است.

ویژگی‌های مسئله	توضیح
۱) هدفمند است.	وقتی هدف روشن نباشد، درک از مسئله ناقص خواهد بود.
۲) مسئله یک فرایند و جریان تحت کنترل است.	فردی که در حال حل مسئله است، کاملاً درگیر موضوع است و به آنچه انجام می‌دهد آگاهی کامل دارد.
۳) در مسئله، توانمندی‌های ما محدود است.	عدم شناسایی دقیق توانمندی‌ها باعث استفاده از راه‌حل‌های غیرمنطقی می‌شود.
۴) در مسئله، موقعیت فعلی یا مبدا باید مشخص باشد.	شناخت موقعیت فعلی کمک می‌کند تا موانع احتمالی را به خوبی بشناسیم.

- چرا حل مسئله مهم است؟ -

- هدف از تمرین‌های مختلف آموزشی آن است که در اثر حل مسئله به اصول و قوانینی دست یابیم که در موقعیت‌های دیگر هم قابل استفاده باشد. به همین دلیل یادگیری حاصل از حل مسئله، قابل تعمیم است.

- انواع مسئله -

- براساس شاخص‌های زیر، مسئله‌ها به دو نوع خوب تعریف‌شده و خوب تعریف‌نشده تقسیم می‌شوند.
- ۱ شناسایی موقعیت اولیه
- ۲ فهرست اقدامات یا راهبردهای در دسترس
- ۳ تعریف دقیق هدف
- ۴ امکان تضمین دستیابی یا عدم دستیابی به هدف
- «خوب تعریف‌نشده» به معنای پیچیده‌بودن و دشواری حل یک مسئله است. مسئله‌های پیچیده از آن‌جایی که علل متعددی دارند، به راحتی قابل تعریف نیستند.

- مراحل حل مسئله -

مرحله	توضیح
۱) تشخیص مسئله	تشخیص دقیق مسئله با احساس مبهم از مسئله متفاوت است.
۲) به‌کارگیری راه‌حل‌های مناسب	باید یک راه حل مناسب را پیدا کرد و به کار گرفت.
۳) ارزیابی راه حل	ارزیابی باعث می‌شود ملاک روشنی برای فهم موقعیت داشته باشیم.
۴) بازبینی و اصلاح راه حل	افرادی که مسائل را به خوبی حل می‌کنند، دوست دارند روش‌های قبلی را بهبود ببخشند یا اصلاح کنند.
۵) انتخاب راه‌حل‌های جایگزین	در صورت حل‌نشدن مسئله با مراحل قبلی، باید راه‌حل‌های جایگزین پیدا کرد.

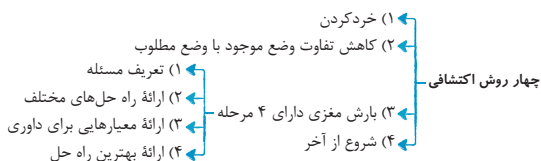
- عوامل مؤثر در حل مسئله -

عوامل مؤثر در حل مسئله	توضیح
۱) تجربه گذشته (اثر انتقال)	کسی که روش‌های حل مسئله را می‌داند، در موقعیت‌های جدید از آن‌ها استفاده می‌کند.
۲) نوع نگاه به مسئله	گاهی باعث آسان‌شدن و گاهی باعث دشوارشدن حل مسئله می‌شود.
۳) نادیده‌گرفتن حل مسئله برای مدت‌زمانی خاص (اثر نهفتگی)	نوع نگاه باعث می‌شود فرد اطلاعات مرتبط با آن نگاه خاص را به خاطر آورد و اقدامات او تحت‌الشعاع آن نگاه قرار بگیرد.
	وقتی سماجت بر حل مسئله نادیده گرفته می‌شود، عواملی که مانع حل مسئله هستند، فراموش می‌شوند.

– روش‌های حل مسئله –

روش‌های حل مسئله	توضیح
تحلیلی	روش‌هایی که مبتنی بر محاسبات ذهنی، قواعد منطقی و نیازسنجی واقعی است و دستیابی به راه حل مسئله را تضمین می‌کند. زمان بر است.
اکتشافی	روش‌هایی که عمدتاً تابع نظر و احساس شخصی است و دستیابی به راه حل مسئله را تضمین نمی‌کند. در حداقل زمان به راه حل می‌رسد.

– پیامدهای ناتوانی در حل مسئله –

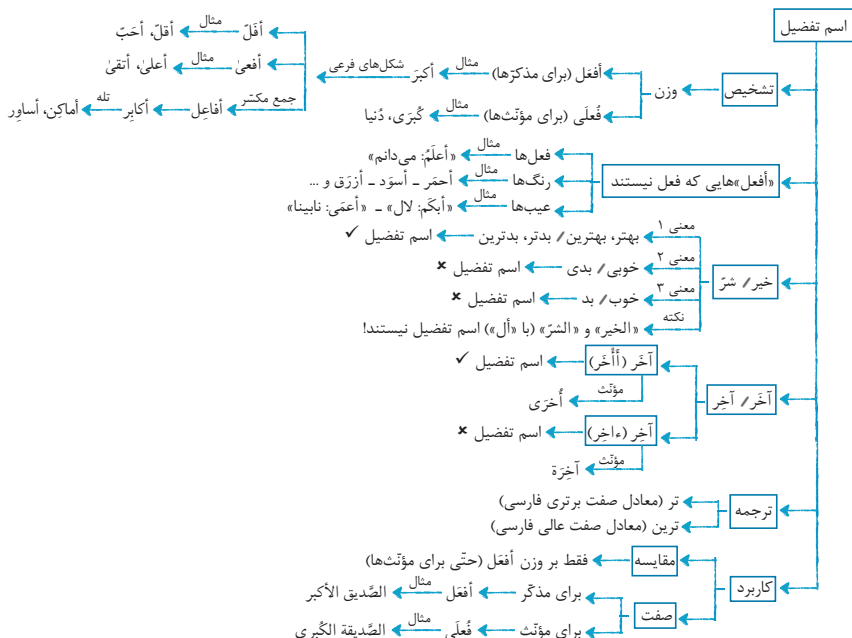
پیامد	توضیح
(۱) ناکامی	ناتوانی در حل مسئله وضعیت عاطفی ناخوشایندی ایجاد می‌کند که ناکامی نام دارد. ناکامی باعث پرخاشگری می‌شود.
(۲) فشار روانی	ناتوانی در حل مسئله فرد را از رسیدن به هدف مورد نظر باز می‌دارد، در نتیجه فرد احساس فشار روانی می‌کند.

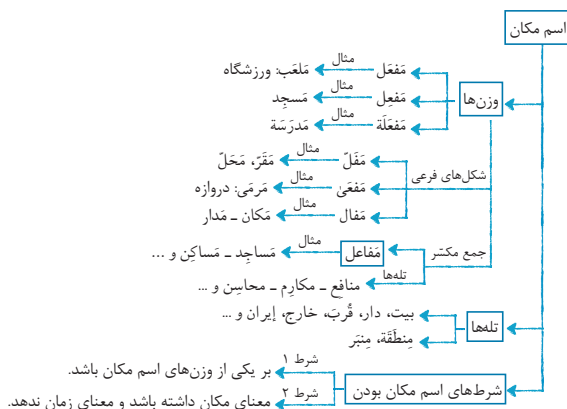
• علت ناتوانی بسیاری از افراد در حل مسئله، نداشتن تجربه گذشته یا نگاه جدید است.

عربی

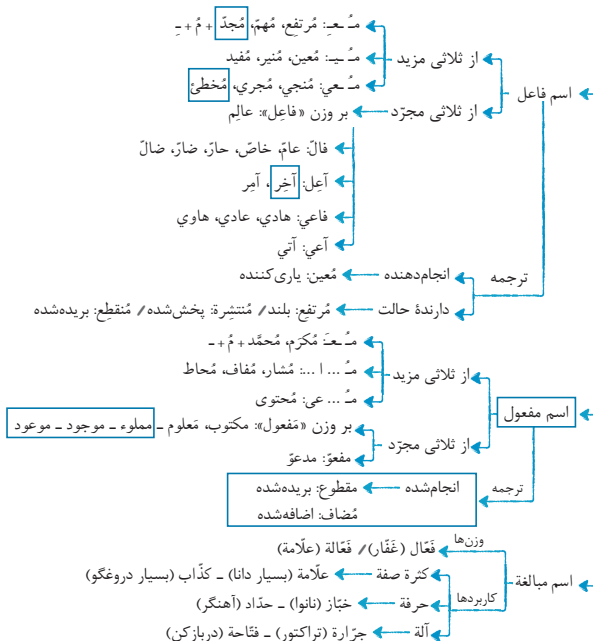
پایه یازدهم

درس ۱

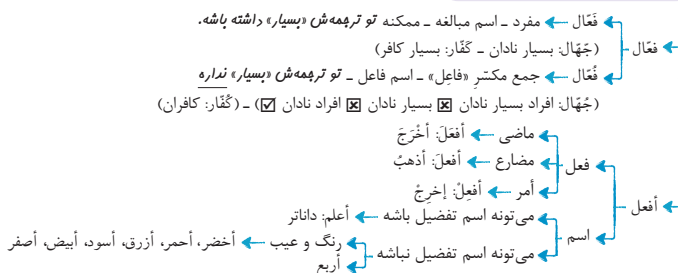

درس ۲

- کلمات و وزن‌های مهم -

- دوست داشت ← أَحَبَّ (فعل ماضی)
- دوست دارم ← أُحِبُّ (فعل مضارع)
- محبوب‌ترین، بهترین ← أَحَبُّ (چون اسمه آفرش ممکنه هر فرکتی داشته باشه!)
- بهبتر (ترین) / بدتر (ترین) ← اسم تفضیل
- خوبی / بدی ← مصدر
- خوب / بد ← نه اسم تفضیل نه مصدر
- آله «ال» بگیرن ← قطعاً اسم تفضیل نیست.
- آخر ← دیگر، دیگری / اسم تفضیل
- آخر ← پایان / اسم فاعل
- ۹۹٪ اسم تفضیل (اراذل، اکابر، أفاضل)
- شرط اسم تفضیل پودش اینه که مفردش بر وزن «أفعل» باشه!
- معنی «مکان» بده ← اسم مکان هست: مساکن - مجالس
- معنی «مکان» نده ← اسم مکان نیست: مشاکل - مکارم
- تفاعل جمع مکتور «مفعول، مفعلة» - اسم مکان: مزارع، مزرعه‌ها
- تفاعل مفرد - اسم فاعل: مزارع، کشاورز
- دقت کنید که اسم مکان نیست.
- غالباً اسم مفعول هست چون مفردش بر وزن مفعوله معمولاً ←
- فُعَاة ← جمع مکتور «فاعل» - اسم فاعل
- مثال: نُهَاء ← جمع «ناهی: بازدارنده» / عُدَاة ← جمع «عادی: دشمن»
- فَعْلَةٌ ← جمع مکتور «فاعل» - اسم فاعل
- مثال: طَلَبَةٌ ج «طالب» / وَرَثَةٌ ج «وارث»
- أَفْعَالَةٌ ← دقت کنید اسم تفضیل نیست / جمع مکتوره نه مفرد / مذکره نه مؤنث
- مثال: (أدویة: ج «دواء» / أطعمَة: ج «طعام» / أئمة: ج «إمام» / أحبة: ج «حبيب»)
- عالم ← اسم فاعل / دانشمند
- عالم ← اسم فاعل نیست. / جهان
- مُفَاعَلَةٌ ← اسم فاعل (مؤنث): مُهاجرة: زن مهاجر
- مُفَاعَلَةٌ ← مصدر: مُهاجرة: مهاجرت کردن
- اسم فاعل ← چون اسمه آفرش ممکنه هر فرکتی داشته باشه (ن) (مثال: کاتب: نویسنده)
- فعل أمر ← فاعِل ← کاتبه: مکاتبه کن

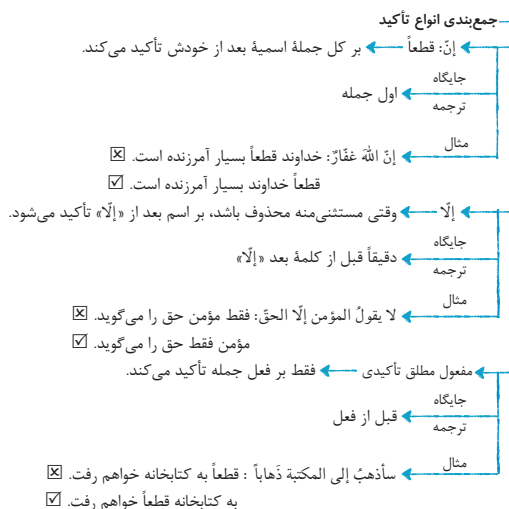
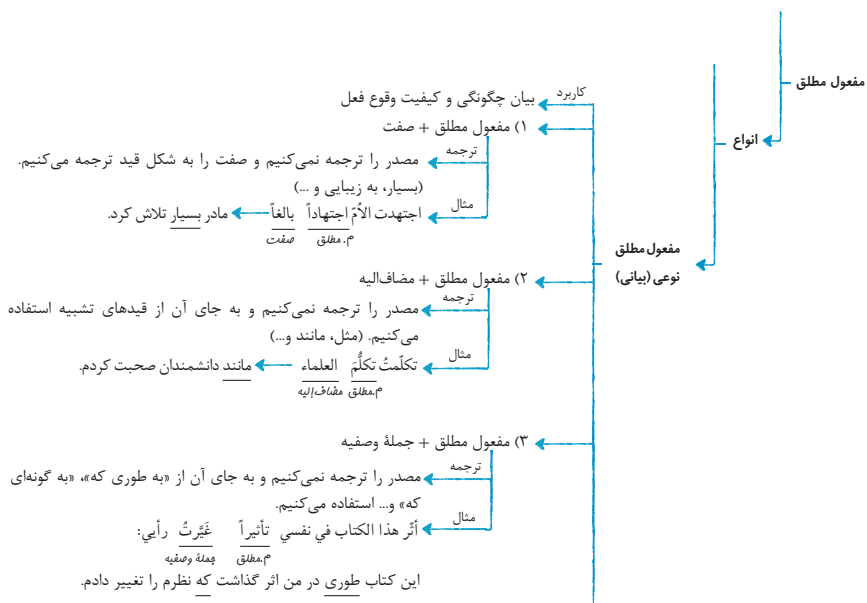
مفرد ← مکاتب
مکتوب ← مکاتب

پایه دوازدهم

درس ۴

- ساختار: فعل + ... مصدر همان فعل
- مفعول مطلق
- ویژگی: مفعول مطلق که بعدش صفت، مضاف‌الیه و جمله وصفیه نیامده باشد.
- کاربرد: تأکید بر روی فعل جمله و رفع شک از وقوع آن.
- ترجمه: خود مصدر به هیچ عنوان ترجمه نمی‌شود و به جای آن از قیدهای تأکیدی (حتماً، قطعاً، واقعاً و ...) استفاده می‌کنیم.
- مثال: کَلَّمَ اللهُ مُوسَى تَكْلِيماً ← خداوند با موسی قطعاً سخن گفت.
- انواع

مطلق

پایه یازدهم

درس ۱: منابع پژوهش در تاریخ اسلامی و ایران اسلامی

- انواع منابع تاریخی از ظهور اسلام تا پایان عصر صفوی -

- آثار باقی‌مانده از این دوره هم، مانند عصر باستان از دو گونه غیرنوشتاری و نوشتاری برخوردار است که در ادامه بیشتر درباره‌شان توضیح می‌دهیم.

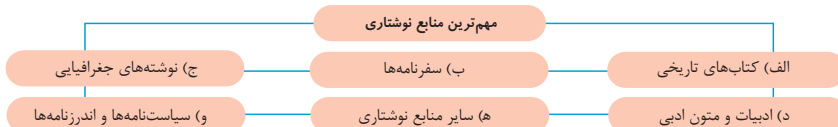

۱. منابع غیرنوشتاری

- این منابع مکتوب نیستند و به سه دسته تقسیم می‌شوند: (۱) محوطه‌ها و بناهای تاریخی (۲) ابزارها و وسایل دست‌ساخته انسان (۳) آثار شفاهی

۲. مراجع و منابع نوشتاری

- منابع نوشتاری موجود از دوره مورد بررسی، بسیار متنوع است که کتاب درسی برایشان شش مورد از مهم‌ترینشان را ذکر کرده است.

الف) کتاب‌های تاریخی:

انواع کتاب‌های تاریخی		
نوع	معرفی و ویژگی	نمونه
تاریخ‌های عمومی	- آغاز: از قرن سوم تا اواخر عصر قاجار - موضوع: ذکر تاریخ جهان از آفرینش عالم، توضیح زندگی حضرت آدم و پیامبران، روایت تاریخ اساطیری ایران از کیومرث تا پایان دوره ساسانیان، رویدادهای تاریخ اسلام و سلسله‌های ایرانی تا زمان حیات مؤلف	تاریخ طبری اثر محمد بن جریر طبری (۲۲۴ق. - ۳۱۱ق.)
تاریخ‌های محلی	- یکی از گنجینه‌های مهم اطلاعات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... - انگیزه اصلی مورخان از تألیف به این سبک: ۱) ثبت و ضبط رویدادهای تاریخی ۲) بیان ویژگی‌های جغرافیایی و اقتصادی ۳) نوشتن زندگی‌نامه مفاخر و مشاهیر محلی	تاریخ سیستان از مؤلفی ناشناخته دربارهٔ سیستان از دوران قدیم تا سال ۷۲۵ ق.
تاریخ‌های سلسله‌ای	- پیوند با تاریخ‌نویسی محلی در اثر گسترش این نوع تاریخ‌نویسی در میان سلسله‌های محلی - از تاریخ‌نگاری‌های مورد علاقه شاهان و حاکمان بزرگ و کوچک - تشویق ادبا و دانشمندان توسط این حاکمان به تدوین تاریخ‌های سلسله‌ای برای ثبت و ضبط رویدادهای دوران خود	تاریخ بیهقی از مشهورترین تاریخ‌های سلسله‌ای در تاریخ غزنویان
تک‌نگاری‌ها	- آغاز: از دوره تیموری به بعد - ثبت و ضبط تاریخ زندگی فرمانروایان - به دستور خودشان - به صورت متمرکز و ویژه	عجائب‌المقدور فی نواب تیمور اثر ابن‌عرب‌شاه دربارهٔ زندگی تیمور
تاریخ‌های منظوم	- پیشینهٔ پرسابقهٔ سرودن منظومه‌های حماسی و تاریخی در ایران و رواج و رونق بسیار آن در دوره مغولان - سبک اثر: سرایش رویدادهای تاریخی به صورت شعر	شاهنامه فردوسی (حماسی - تاریخی)

ب) سفرنامه‌ها:

- سفرنامه‌ها اطلاعات مفیدی از زندگی اجتماعی مردم ایران ارائه می‌دهند که در دیگر منابع کم‌تر دیده می‌شوند. بسیاری از جهانگردان گنجینه‌ای از اخبار و اطلاعات بسیار با ارزش از تاریخ اجتماعی، فرهنگی و جغرافیای تاریخی سرزمین‌هایی را که دیده‌اند از جمله ایران، به صورت سفرنامه ارائه داده‌اند؛ مثل سفرنامهٔ ناصرخرو.

ج) نوشته‌های جغرافیایی:

- نوشته‌های جغرافیایی اطلاعات بسیاری مهمی دربارهٔ آداب و رسوم، فرهنگ، نوع معیشت، آب‌وهوا، وضعیت اقتصادی، وضعیت نظامی و راه‌ها، کالاهای و ... ارائه می‌دهند. کتاب‌هایی با عنوان مشترک المسالك والممالك که توسط نویسندگان مختلفی مثل ابن خردادبه نوشته شده‌اند، از این گونه‌اند.

د) ادبیات و متون ادبی:

- اشعار و نوشته‌های ادبی منثور و منظوم در هر دوره، مانند آینه‌ای تمام‌نما رویدادهای آن دوره را به مورخان نشان می‌دهد.
- دیوان حافظ، گلستان و بوستان سعدی و اشعار انوری - که در قصیدهٔ نامهٔ اهل خراسان اوضاع سیاسی و اجتماعی زمانه‌اش، یعنی دورهٔ سلجوقی را نقد می‌کند - مصادیقی از این گونه منابع هستند.

ه) سیاست‌نامه‌ها و اندرزنامه‌ها:

- سیاست‌نامه‌ها: شیوهٔ کشورداری، اقتصادی، نظامی و فرهنگی / مثال: سیاست‌نامهٔ خواجه نظام‌الملک که وزیر مقتدر دربار سلجوقی در دوران آل‌بارسلان و ملکشاه بود، یکی از برجسته‌ترین این آثار است.

- اندرزنامه‌ها: اخلاقی کشورداری و مناسبات اخلاقی فرمانروا و مردم / مثال: قابوس‌نامهٔ عنصرالمعالی در قرن پنجم هجری، از نمونه‌های مشهور آن است.

و) سایر منابع نوشتاری:

- منابع نوشتاری، طیف گسترده‌ای دارد و فقط شامل کتاب‌ها نمی‌شود؛ بلکه به طور کل هر چیزی که رویش متنی نوشته شده باشد، جزء این دسته است. مثل طبقات، انساب، سکه‌ها و ...

♦♦ درس ۲: روش پژوهش در تاریخ؛ بررسی و سنجش اعتبار شواهد و مدارک ♦♦

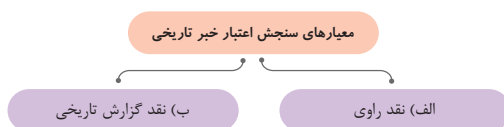
– نقد یک خبر تاریخی به چه معناست؟ –

● مهم‌ترین رسالت مورخان، تلاش برای فهم دقیق رویدادهای گذشته است. در گذشته مورخان برای تشخیص و تعیین اصالت اخبار و اسناد (شواهد و مدارک) یک رویداد تاریخی، روش‌ها و فنونی را به کار می‌بردند که برخی از آن‌ها تا به امروز کاربرد دارند.

نکته

مورخان وقتی با گزارش تاریخی روبه‌رو می‌شوند، آن را اعتبارسنجی می‌کنند و به اصطلاح به نقد آن می‌پردازند؛ نقد یک خبر تاریخی در حقیقت همان اعتبارسنجی و بررسی اصالت خبر است.

– معیارهای سنجش اعتبار خبر تاریخی –

الف) سنجش اعتبار و نقد راوی: (۱) ویژگی‌های هویتی راوی (۲) علایق و انگیزه‌های راوی (۳) تعیین فاصله زمانی و مکانی راوی با خبر (ارزش بیشتر خبری که مورخ شاهد آن بوده) مسعودی برای سنجش اعتبار خبر به مسافرت می‌رفت.

ب) سنجش اعتبار و نقد و بررسی گزارش‌ها و منابع تاریخی:

روش‌های نقد خبر تاریخی	
انواع	توضیحات
(۱) مطابقت با عقل	● یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین معیارهای سنجش درستی یا نادرستی یک خبر، بررسی مطابقت یا عدم مطابقت با عقل است. ● مورخانی مثل یعقوبی، مقدسی، ابن مسکویه، بیهقی و ابن اسفندیار عدم مطابقت یک روایت تاریخی با عقل را دلیلی بر بطلان و نادرستی آن می‌دانستند.
(۲) مقایسه با سایر منابع و شواهد	مقایسه و مطابقت یک خبر تاریخی با سایر منابع نظیر اطلاعات مندرج در سایر کتب تاریخی و یا برخی منابع موازی مثل نسب‌نامه‌ها، سفرنامه‌ها، دیوان‌های اشعار، متون جغرافیایی و ... روشی سودمند برای تعیین اعتبار اخبار و اسناد است.
(۳) مطابقت با نتایج تحقیقات باستان‌شناسی	نتایج تحقیقات باستان‌شناسی بر روی محوطه‌ها، بناها و آثار گوناگون تاریخی به مورخان کمک می‌کند که اخبار و مندرجات کتاب‌های تاریخی را به دقت بررسی کنند.
(۴) سنجش گزارش‌ها براساس زمان و مکان	● زمان و مکان، دو رکن مهم یک رویداد تاریخی محسوب می‌شوند. ● خبر و روایتی که فاقد زمان و مکان باشد، اصالت و اعتبار لازم را ندارد.
(۵) اعتبارسنجی با تکیه بر علوم تجربی	● امروزه پیشرفت علمی مثل شیمی، زیست‌شناسی، فیزیک و پزشکی و ابداع روش‌ها و ابزارهای مدرن نقش بسزایی در تعیین اصالت و اعتبار اسناد تاریخی دارند. ● همخوانی یا عدم همخوانی یافته‌های این دانش‌ها با داده‌های تاریخی می‌تواند روش مفیدی در تعیین اصالت گزارش‌های تاریخی باشد و یا در اعتبار آن‌ها تردید ایجاد کند.
(۶) اعتبارسنجی به کمک دستاوردهای سایر علوم انسانی	● اطلاعاتی که از سایر علوم انسانی مثل روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و ... به دست می‌آید، می‌تواند مورخان را در تعیین اصالت اخبار و منابع تاریخی کمک کند. ● امروزه بهره‌برداری از دستاوردهای مطالعات بین رشته‌ای در جهان رو به افزایش است.

انواع روش‌های تاریخ‌نگاری -

در مرورنامه اول پایه دهم، گفتیم که تاریخ‌نگاری در دوره اسلام بیشتر ناظر بر وقایع سیاسی و ثبت و ضبط شرح حال فرمانروا بود؛ حالا این‌جا با شیوه تاریخ‌نگاری مورخان مسلمان در طول زمان آشنا می‌شوید.

انواع روش‌های تاریخ‌نگاری

تاریخ‌نگاری روایی در آغاز برای ثبت سخنان پیامبر و صحابه → روایت رویدادهای مختلف در مورد یک موضوع بدون دخل و تصرف و تحلیل → معروف‌ترین چهره: طبری

تاریخ‌نگاری ترکیبی → گزینش روایت‌ها و گزارش از موضوع آن‌ها → معروف‌ترین چهره: بلاذری (فتوح البلدان) و دینوری (اخبار الطوال)

تاریخ‌نگاری تحلیلی → تحلیل آثار و پیامدهای رویدادها → معروف‌ترین چهره: بیهقی و مسعودی (مروج الذهب) - و مسکویه (تجارب الامم)

روش سال‌شماری → ذکر حوادث و براساس سال وقوع → معروف‌ترین چهره: طبری

روش موضوعی → ذکر یک موضوع خاص → معروف‌ترین چهره: مسعودی و مروج الذهب و معادن الجواهر

درس ۳: اسلام در مکه

شبه‌جزیره عربستان در آستانه ظهور اسلام -

برای این‌که بتوانید به‌خوبی با وضعیت جغرافیایی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی شبه‌جزیره عربستان تا پیش از ظهور اسلام آشنا شوید، لازم است تا نیم‌نگاهی به جدول زیر بیندازید. این جدول شامل مهم‌ترین نکات مربوط به موضوعاتی است که مطرح کردیم.

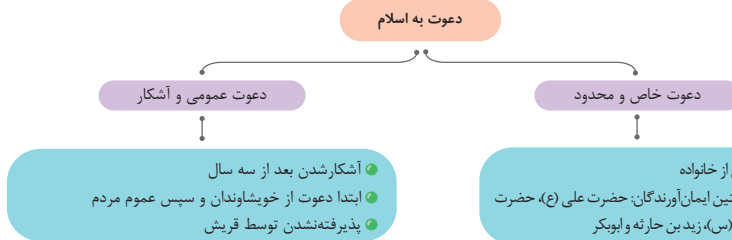
ابعاد	توضیحات
جغرافیا	- دارای آب‌وهوای گرم و خشک - واقع در جنوب و جنوب غربی فلات ایران - مسکن دیرینه اعراب
نظام اجتماعی	- برقراری زندگی قبیله‌ای و چادرنشینی - قبیله: واحد اجتماعی و سیاسی مستقل و متشکل از افرادی دارای نیای مشترک و پیوند خونی - ارزش‌های قبیله: افتخار به نسب، احترام به روابط خویشاوندی، اطاعت بی‌چون‌وچرا، وابستگی شدید به قبیله - خصلت‌های اخلاقی: شجاعت، مهمان‌نوازی، سخاوت، مروت، استقامت در برابر سختی‌ها - ویژگی‌ها: منزلت پایین زن، ارزش‌بودن نیروی جنگاوری، آرزوی داشتن فرزند پسر، افتخار به پدران خود و نه مادران
سیاست و حکومت	- عدم وجود حکومت فراگیر و پراکندگی قبایل - نفوذ بالای قبیله قریش: ۱) در اختیار داشتن اداره کعبه ۲) تجارت با سرزمین‌های مختلف
اقتصاد و معیشت	- پرورش تعدادی بز، شتر و راهزنی - وجود کشاورزی در یمن، یثرب و طائف - وضعیت بهتر تجارت - مرکز اصلی بازرگانی: قرارگیری مکه بر سر راه یمن به شام
فرهنگ و هنر	- عدم توجه به علم و دانش - شعر و شاعری، برجسته‌ترین دستاورد فرهنگی
دین و اعتقادات	- رواج بت‌پرستی - حضور حنفا، کسانی که پیرو حضرت ابراهیم (ع) بودند و از پرستش بت‌ها و خوردن گوشت قربانی آن‌ها امتناع می‌کردند. - حضور یهودیان، مسیحیان، زرتشتیان و مانویان - اعتقاد برخی از اعراب به الله، به‌عنوان آفریننده جهان - معنای جاهلیت: دلالت بر فرهنگ و اخلاق خشن، گستاخ، کینه‌توزی و تعصب‌های قبیله‌ای

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

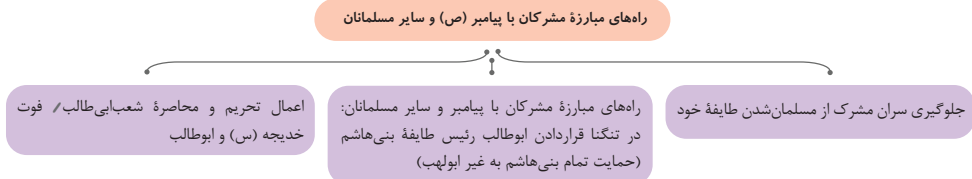
– بعثت حضرت محمد (ص) و دعوت به اسلام –

- در ۲۷ رجب یا به روایتی در رمضان سالی که پیامبر به چهل سالگی رسیدند، فرشته وحی در غار حرا بر ایشان ظاهر و با نزول نخستین آیات **سوره علق** ایشان به پیامبری و رسالت الهی مبعوث شدند و پس از آن، دوران دعوت خاص و محدود و عمومی و آشکار آغاز شد.

– مخالفت و دشمنی سران مشرک با اسلام –

- اگر به خاطر داشته باشید، مشرکان و سران قریش با پیامبر به مخالفت برخاستند. علت چه بود؟
 - (۱) احساسات دینی و اعتقادی بت پرستان (علت ظاهری)
 - (۲) بیم از متزلزل شدن موقعیت تجاری و سیاسی (علت اصلی از منظر قرآن)
- دشمنی و درگیری مشرکان با اشخاصی مانند پیامبر (ص) و دیگر مسلمانان که از طایفه و قبیله نیرومندی (بنی هاشم) بودند، چندان آسان نبود ← زیرا ممکن بود تعصبات قبیله‌ای برانگیزد و باعث ایجاد جنگ و خونریزی شود.

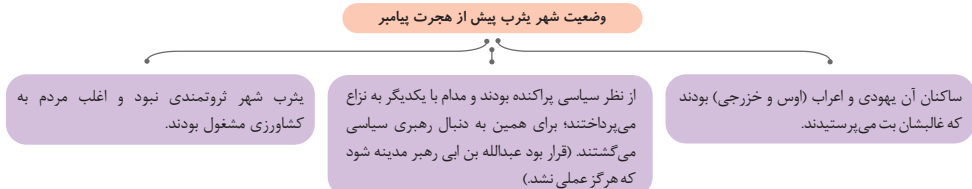
– در اندیشه پایگاهی جدید برای اسلام –

- با فوت ابوطالب و حضرت خدیجه (س) و به دنبال تشدید آزار مشرکان، گسترش دعوت اسلام در مکه با موانع اساسی روبه‌رو شد. در چنین شرایطی رسول خدا (ص) راهی طائف شد.
- مردم طائف که با سران قریش و مکه ارتباطاتی داشتند، از حضرت استقبال نکردند و ایشان را از شهر خویش راندند.
- پیامبر (ص) هم با استفاده از سنت حمایت‌خواهی چوار به مکه بازگشت تا این که تعدادی از مردم یثرب (مدینه) در خلال سفر حج ایمان آوردند و زمینه‌ساز هجرت تاریخی پیامبر (ص) به شهرشان شدند.

♦♦ درس ۴: امت و حکومت نبوی در مدینه ♦♦

– مدینه و ساکنانش هنگام هجرت –

- مهم‌ترین مخالفان حکومت اسلامی:
 - ۱) مشرکان: روابط سیاسی و تجاری در حجاز و تهدیدی برای مسلمانان
 - ۲) منافقان: به رهبری عبدالله ابن ابی
 - ۳) یهودیان: کارشکنی علیه حکومت اسلامی
- تحریک انصار علیه مهاجران / تشویق کردن یهودیان به مقاومت / جداسدن در غزوه‌های أحد و تبوک
- تغییر قبیله مسلمانان از بیت‌المقدس به مکه در پی بهانه‌جویی یهودیان
- مدینه پیش از هجرت پیامبر به آن شهر یثرب نام داشت. در نمودار زیر با وضعیت یثرب آشنا می‌شوید:

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

تاریخ

– هجرت پیامبر (ص) و پیروان اسلام از مکه به مدینه –

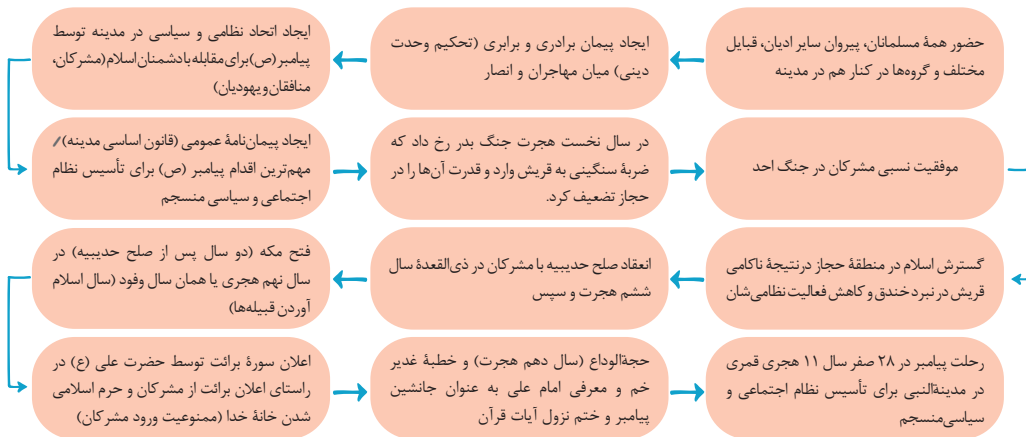
● پیامبر (ص) سال ۱۱ بعثت، ۶ نفر از مردم یثرب را که برای انجام مراسم حج به مکه آمده بودند، به اسلام دعوت کرد. آن‌ها مسلمان شدند و پس از بازگشت به شهر خود، به تبلیغ اسلام پرداختند.

پیما ^۱ عقبه اول	سال ۱۲ بعثت ۱۲ مرد یثربی هنگام مراسم حج در مکانی موسوم به عقبه در منا با پیامبر (ص) بیعت کردند.
پیما ^۲ عقبه دوم	● سال ۱۳ بعثت در مراسم حج ۷۳ مرد و دو زن از اهالی یثرب در عقبه با رسول خدا پیمان بستند. ● دلیل اهمیت: بیانگر نفوذ و گسترش چشمگیر اسلام در یثرب بود؛ به دلیل حضور قبیله‌های مختلف به‌ویژه اوس و خزرج

● بنابراین با پیمان عقبه دوم، یثرب به پایگاهی امن برای پیامبر و اسلام تبدیل شد و ایشان به این شهر هجرت کردند.

– تشکیل امت و حکومت نبوی –

در پی سکونت پیامبر (ص) و مهاجران در مدینه، اجتماعی از مسلمانان در این شهر به وجود آمد. در نمودارهای زیر، به ترتیب با چگونگی شکل‌گیری نظام اجتماعی مدینه و حکومت اسلامی و نیز مواجهه با دشمنان و فتح مکه آشنا می‌شوید.

– شیوه حکومت پیامبر –

(۳) مشورت با اصحاب

(۲) مسجد محل آموزش و عبادت و انجام امور نظامی و اداری

(۱) فاقد تشکیلات گسترده

پایه دوازدهم

درس ۷: ایران در دورهٔ حکومت رضاشاه

دلایل تغییر سلطنت ایران توسط انگلیس: ۱) جلوگیری از انتشار کمونیسم ۲) اکتشاف نفت در ایران ۳) مسیر ارتباطی ایران به هند ۴) ایران به

عنوان بازار کالاهای اروپایی ۵) قیام‌های مردمی ۶) هزینهٔ بالای نیروهای انگلیس ۷) بی‌کفایتی و فساد قاجار ۸) بی‌نتیجه ماندن قرارداد ۱۹۱۹

انگلیس که دیگر از قاجارها ناامید شده بود، طی کودتای سیاه و از طریق مهره‌های سیاسی (سید ضیاءالدین طباطبائی) و نظامی (رضاخان) سلطنت در ایران را تغییر داد.

اقدامات رضاشاه از نخست وزیری تا پادشاهی: ۱) از ۱۳۰۰ تا ۱۳۰۲ شمسی: تثبیت در موقعیت وزارت جنگ ۲) سفر احمدشاه به اروپا، پیشنهاد نظام

جمهوری از طرف رضاخان و مخالف آیت‌الله مدرس ۳) تبلیغات گسترده علیه احمدشاه برای بی‌اعتنا جلوه دادن او نسبت به اوضاع مملکت ۴) محبوبیت رضاخان با سرکوب

شورش خزل و ایجاد امنیت ۵) طرح ماده واحدهٔ خلع سلطنت از قاجار و سپردن حکومت موقت به رضاخان در ۱۳۰۴ شمسی در مجلس شورای ملی ۶) مخالف آیت‌الله

مدرس و دکتر مصدق با ماده واحده ۷) انتخاب رضاخان به عنوان پادشاه در مجلس مؤسسان

۱) ایجاد ارتش منظم ← سرکوب مخالفان

۲) تغییرات در شیوهٔ ادارهٔ کشور

۳) احداث خط راه‌آهن سراسری ← شمال به جنوب به نفع بریتانیا

۴) اسکان عشایر ← برای مهار نیروی رزمی عشایر ← نتیجه: ناخشنودی عشایر و کاهش رونق دامداری

۵) انباشت سرمایهٔ شخصی ← قانون املاک

۶) یک‌شکل کردن لباس‌ها و کشف حجاب ← استفاده از پیام مدرنیته و غرب‌گرایی و تحت فشار قراردادن روحانیون

۷) سیاست گرایش به آلمان و براساس درخواست انگلستان برای جلوگیری از نفوذ کمونیسم در آلمان و تقویت اقتصاد این کشور

داخلت در امور ممنوع

مهم‌ترین تصور رضاشاه راه پیشرفت، توسعهٔ فرهنگ غرب است ← کنار گذاشتن لباس‌های مخصوص روحانیون

تعطیل شدن دفترخانه‌های شرعی

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

● شهادت آیت‌الله مدرس: تبعید توسط رضاشاه به خداف ← (مهر ۱۳۰۷) مسموم شدن در کاشمر (۱۰ آذر ۱۳۱۶)

جغرافیا

پایه یازدهم

فصل اول: درس ۱: معنا و مفهوم ناحیه

– ناحیه –

● ناحیه بخشی از سطح زمین است که ویژگی‌های جغرافیایی همگون و خاصی دارد به طوری که با بخش‌های مجاور خود متفاوت است.

– ویژگی‌های ناحیه –

(۱) وحدت و همگونی نسبی عناصر طبیعی و انسانی در یک ناحیه

– ناحیه‌بندی –

● ناحیه‌بندی یعنی تقسیم یک محیط جغرافیایی براساس معیارهایی به واحدهای کوچک‌تر به گونه‌ای که هر واحد با واحد مجاور متفاوت است ← علت (۱) شناخت بهتر و آسان‌تر مکان‌های مختلف (۲) علمی کردن مطالعات (۳) برنامه‌ریزی صحیح برای مکان‌ها

معیارهای ناحیه‌بندی

عوامل انسانی

اقوام / دین / زبان / فرهنگ / نوع فعالیت اقتصادی

عوامل طبیعی

ناهمواری‌ها / آب‌وهوا / پوشش گیاهی / خاک

مثال بزنیم؟

- ایجاد نواحی متمایز براساس نوع خاک / تعیین زیست‌بوم‌های مختلف / تقسیم ایران به شش ناحیهٔ بارشی (ناحیه‌بندی براساس عوامل طبیعی)
- ناحیه‌بندی افغانستان براساس قومیت / ناحیه‌بندی سوئیس براساس زبان / ناحیه‌بندی هند براساس دین (ناحیه‌بندی براساس عوامل انسانی)

درس ۲: انسان و ناحیه

رابطهٔ متقابل انسان با ناحیه

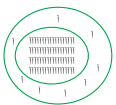
● به طور کل چهار نوع رابطهٔ میان انسان با ناحیه و نواحی با یکدیگر وجود دارد که در جدول زیر به آن‌ها اشاره شده است:

توضیحات	رابطه
● انسان‌ها برای زندگی و بهره‌برداری از محیط طبیعی از ابزارهای مختلف استفاده می‌کنند. ● مانند بازارهای شناور بانکوک.	انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند.
● با وجود غلبهٔ ابزارهای پیشرفته بر محیط‌های طبیعی، همچنان زندگی مردم تحت تأثیر محیط‌ها و نواحی طبیعی هستند. ● مانند هزینهٔ بالای احداث راه‌آهن در نواحی مرتفع کوهستانی نسبت به نواحی پست.	نواحی به فعالیت‌های انسان‌ها شکل می‌دهند.
● همهٔ نواحی و حتی دورافتاده‌ترین‌شان به ویژه از نظر اقتصادی تحت تأثیر یکدیگرند. ● بالارفتن قیمت برنج وارداتی آسیا، نگرانی کشورهای واردکننده را در زمینهٔ تغذیهٔ مردم افزایش داده است.	نواحی با یکدیگر رابطهٔ متقابل دارند.
● انتقال اجباری ساکنان یک ناحیه به ناحیه‌ای دیگر و وقوع جنگ بین حکومت‌ها. ● اثرات نامطلوب احداث جزایر مصنوعی در آب‌های خلیج فارس بر اکوسیستم‌های طبیعی آن ناحیه	نواحی تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی هستند.

– کانون و مرز ناحیه –

برای این‌که بخواهیم به‌طور خلاصه به مفهوم کانون و مرز ناحیه بپردازیم، ابتدا تصویر زیر را خوب ببینید:

- اگر حرف «ا» را عامل همگونی یک ناحیه بدانیم، میزان آن در مرکز ناحیه بیشتر است و هر چه از دایرهٔ مرکز به سمت مرزهای ناحیه پیش برویم، از میزان عامل همگونی کاسته می‌شود. به همین راهی!

نکته

درمورد مرزهای یک ناحیه چندتا نکته را در نظر داشته باشید،

- (۱) تعیین مرزهای دقیق نواحی دشوار است.
- (۲) قلمرو و وسعت نواحی متفاوت است.
- (۳) مرزهای نواحی قابل تغییرند.
- (۴) مرزهای سیاسی و اداری بر مرزهای نواحی طبیعی و انسانی منطبق نیستند.
- (۵) مرزهای سیاسی بر مبنای تصمیم‌گیری انسان‌ها تعیین می‌شوند.

پایه دوازدهم

درس ۴: مدیریت حمل و نقل

- نواحی آب و هوایی -

مدیریت حمل و نقل عبارت است از کلیه فعالیت‌های برنامه‌ریزی و اجرایی با هدف بهینه‌کردن سامانه‌های حمل و نقل. حمل و نقل پایدار یعنی حمل و نقلی که در آن نیازهای مربوط به حمل و نقل به خوبی رفع شود و دسترسی عادلانه همه مردم، ایمنی آن‌ها و سلامت محیط زیست در برنامه‌ریزی برای حال و آینده آن در نظر گرفته شود.

- ۸ عامل مهم در مدیریت حمل و نقل -

۱) دسترسی: معمولاً کوتاه‌ترین مسیر بین دو نقطه، یک خط مستقیم است. هر چه مسیر کوتاه‌تر باشد، هزینه احداث آن کمتر است. با این حال، مسیرها به دلایل مختلف همیشه به صورت مستقیم نیستند و اغلب، انحراف و پیچ و خم پیدا می‌کنند. شاخص انحراف فرمول در عکس

A — ۲ KM — B

A — ۳ KM — B

$$\frac{100}{1} \times \frac{\text{طول مستقیم قابل احداث بین دو مکان}}{\text{طول مسیر مستقیم بین دو مکان}} = \text{شاخص انحراف (Z)}$$

$$\frac{3}{2} = 1/5 \times \frac{3}{2} \times \frac{100}{1} = 150$$

۲) نوع و حجم محموله: در انتخاب شیوه حمل و نقل به نوع حجم محموله‌ها توجه می‌شود.

۳) سرعت و زمان: در برنامه‌ریزی حمل و نقل، سرعت رسیدن مسافر یا کال به مقصد و زمانی که برای نقل و انتقال طی می‌شود، اهمیت دارد.

۴) هزینه‌ها: هزینه‌های سرمایه‌ای و عملیاتی کردن برای ساختن و راه و پایانه و همچنین هزینه انرژی مهم است.

۵) تقاضا: در مدیریت حمل و نقل باید به میزان و نوع تقاضا توجه کرد.

۶) ویژگی‌های طبیعی: ویژگی‌های طبیعی نواحی بر مدیریت سامانه‌های حمل و نقل تأثیر می‌گذارند. آب و هوا بر حمل و نقل تأثیر مستقیم دارد.

۷) حفظ محیط زیست: هم تأثیر بر مصرف انرژی هم تأثیر بر محیط زندگی دارد.

۸) ایمنی: وضع قوانین، استفاده از تجهیزات ویژه ایمنی،

پایش و نظارت حمل و نقل

- مشکلات حمل و نقل -

۱) ترافیک، که موجب می‌شود مردم مدت‌زمان زیادی را در حالت توقف یا حرکت کند خودروها سپری کنند.

ساعت اوج ترافیک (پیک ترافیک) به ساعاتی از شبانه‌روز گفته می‌شود که در آن میزان حضور وسایل نقلیه و عابران در خیابان‌های شهر به اوج خود می‌رسد.

۲) آلودگی هوا و افزایش بیماری‌های تنفسی، سردرد، خستگی، استرس و فشار خون، که از مشکلات مهم شهرهای بزرگ‌اند.

۳) آلودگی صوتی و آلودگی منظر ناشی از سروصدای خودروها و موتورسیکلت‌ها و خودروهای فرسوده

۴) مشکل کمبود پارکینگ و اتلاف وقت برای پارک کردن خودروها

۵) هزینه احداث بزرگراه‌ها و خرید و تعمیر ناوگان حمل و نقل عمومی شهری

- راهکار حل مشکلات حمل و نقل -

۱) گسترش حمل و نقل درون شهری

۲) ایجاد مسیرهای اتوبوس تندرو

۳) استفاده از اتوبوس برقی

۴) گسترش دوچرخه‌سواری

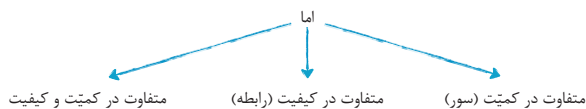
- مدیریت حمل و نقل در کشور ما -

در ایران مدیریت حمل و نقل آبی، جاده‌ای، ریلی و هوایی بر عهده سازمان‌ها و شرکت‌های تابعه وزارت راه و شهرسازی و حمل و نقل فرآورده‌های نفتی و گاز بر عهده شرکت‌های تابع وزارت نفت است. مدیریت حمل و نقل شهری نیز بر عهده شهرداری‌هاست. پلیس راهور فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (فراجا) و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی پایش امنیت و ایمنی حمل و نقل را در جاده‌ها، فرودگاه‌ها و ایستگاه‌های راه‌آهن و مسیرها بر عهده دارند.

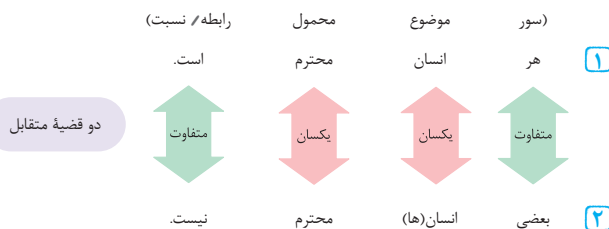

♦♦ درس ۷: احکام قضایا ♦♦

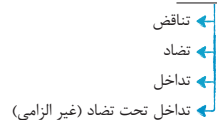
دو قضیه مقابل: دو قضیه محصوره دارای موضوع و محمول یکسان

مثال

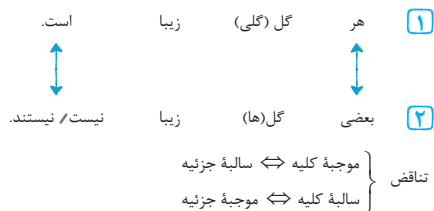
چهار نوع رابطه (دوبه دو) میان قضایای محصوره

- ۱- تناقض -

تفاوت دو قضیه (با موضوع و محمول یکسان) در کمیت (سور) و کیفیت (رابطه): دو قضیه متناقض: هر کدام نقیض دیگری

مثال

نحوه تشخیص صدق و کذب دو قضیه متناقض

- دو قضیه متناقض هم زمان با هم صادق نیستند. (اصطلاحاً اجتماع آن دو محال است).
- پس: صدق هر کدام $\rightarrow$ کذب دیگری
- دو قضیه متناقض هم زمان با هم کاذب نیستند. (اصطلاحاً ارتفاع آن دو محال است).
- پس: کذب هر کدام $\rightarrow$ صدق دیگری

مهم: اصل امتناع (محال بودن) اجتماع و ارتفاع دو نقیض [به اختصار: اصل امتناع تناقض]

مادر قضایا (در فلسفه بسیار کاربرد دارد)

۲- تضاد -

تفاوت دو قضیه (با موضوع و محمول یکسان) فقط در کیفیت: دو قضیه متضاد

نکته

تضاد فقط میان دو قضیه کلیه است.

تضاد $\longleftrightarrow$ موجبه کلیه $\longleftrightarrow$ سالبه کلیه

مثال

موجبه کلیه: هر کتابی مفید است. / نکته: هر / هیچ هر دو سور کلی هستند.
سالبه کلیه: هیچ کتابی مفید نیست.

نحوه تشخیص صدق و کذب دو قضیه متضاد

● دو قضیه متضاد هم‌زمان با هم صادق نیستند. (اصطلاحاً اجتماع آن دو محال است.)

پس: صدق هر کدام $\longleftrightarrow$ کذب دیگری

● دو قضیه متضاد هم‌زمان می‌توانند با هم کاذب باشند. (اصطلاحاً ارتفاع آن دو جایز است)

پس: کذب هر کدام $\longleftrightarrow$ نامعلوم بودن صدق یا کذب دیگری

۳- تداخل -

تفاوت دو قضیه (با موضوع و محمول یکسان) فقط در کمیت:

دو قضیه متداخل [کیفیت یکسان]

تداخل $\left\{ \begin{array}{l} \text{موجبه کلیه} \longleftrightarrow \text{موجبه جزئیه} \\ \text{سالبه کلیه} \longleftrightarrow \text{سالبه جزئیه} \end{array} \right.$

مثال

موجبه کلیه: هر کشوری پهناور است.

موجبه جزئیه: بعضی کشورها پهناور هستند.

سالبه کلیه: هیچ متکبری متواضع نیست.

سالبه جزئیه: بعضی متکبرها متواضع نیستند.

نحوه تشخیص صدق و کذب دو قضیه متداخل

در صدق: صدق قضیه کلیه $\longleftrightarrow$ صدق قضیه جزئیه

صدق قضیه جزئیه $\longleftrightarrow$ نامعلوم بودن صدق یا کذب قضیه کلیه

در کذب: کذب قضیه جزئیه $\longleftrightarrow$ کذب قضیه کلیه

کذب قضیه کلیه $\longleftrightarrow$ نامعلوم بودن صدق یا کذب قضیه جزئیه

نکته مهم

● مثال نقض، نمونه‌ای که بتواند کلیت یک حکم کلی را از بین ببرد. یعنی نشان دهد یک قضیه کلیه (موجبه یا سالبه) صادق نیست. مثلاً اگر کسی بگوید: هیچ زنی رانندگی بلد نیست (سالبه کلیه) نشان‌دادن یک یا چند مورد از زنانی که رانندگان ماهری هستند برای این حکم کلی، آوردن مثال نقض است (و البته آن را نقض می‌کند و از کلیت و عمومیت می‌اندازد).

● مغالطه استثنای قابل چشم پوشی، هنگامی که فردی یک قضیه کلیه را بیان می‌کند و برایش مثال نقض می‌آورند، ولی او با استثنایمیدن آن مثال نقض، همچنان به کلیت قضیه خود اصرار کند (حکم کلی را باطل نماند)، دچار مغالطه استثناء قابل چشم‌پوشی شده است. مغالطه استثنای قابل چشم‌پوشی، هنگامی که فردی یک قضیه کلیه را بیان می‌کند و برایش مثال نقض می‌آورند، ولی او با استثنایمیدن آن مثال نقض، همچنان به کلیت قضیه خود اصرار کند (حکم کلی را باطل نماند)، دچار مغالطه استثناء قابل چشم‌پوشی شده است.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

فلسفه و منطق

۴- تداخل تحت تضاد (بخش آبی ستاره‌دار در کتاب: غیرالزامی) -

تفاوت دو قضیه جزئیه (با موضوع و محمول یکسان) فقط در کیفیت: دو قضیه متداخل تحت تضاد

تداخل تحت تضاد ← موجه جزئیه ↔ سالبه جزئیه

مثال موجه جزئیه: بعضی داستان‌ها پندآموز هستند. تداخل تحت تضاد
سالبه جزئیه: بعضی داستان‌ها پندآموز نیستند.

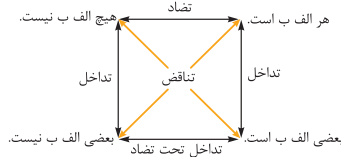
نحوه تشخیص صدق و کذب دو قضیه متداخل تحت تضاد

کذب هر کدام ← صدق دیگری (دو قضیه متداخل تحت تضاد هم‌زمان کاذب نیستند).

صدق هر کدام ← نامعلوم بودن صدق یا کذب دیگری (دو قضیه متداخل تحت تضاد هم‌زمان می‌توانند صادق باشند).

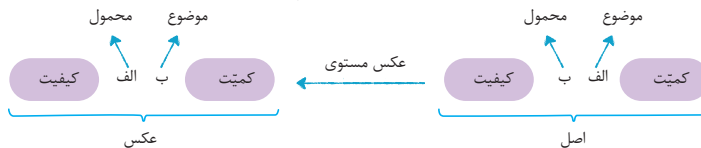

- مربع تقابل -

- عکس مستوی -

جابه‌جایی موضوع و محمول یک قضیه و تبدیل آن به قضیه‌ای دیگر (قضیه اول: اصل / قضیه دوم: عکس)

در صورت رعایت قواعد عکس مستوی (طبق جدول زیر)، اگر قضیه اصل صادق باشد، عکس آن هم صادق است.

اصل	موجه کلیه (هر الف ب است.)	عکس	موجه جزئیه (بعضی ب الف است.)
اصل	موجه جزئیه (بعضی الف ب است.)	عکس	موجه کلیه (بعضی ب الف است.)
اصل	سالبه کلیه (هیچ الف ب نیست.)	عکس	سالبه جزئیه (هیچ ب الف نیست.)
اصل	سالبه جزئیه (بعضی الف ب نیست.)	عکس	لازم‌الصدق ندارد. عکسی که حتماً صادق باشد ندارد (در برخی موارد صادق و در برخی موارد کاذب است.)

مثال

اصل: هر مستبدي ستمگر است.	عکس: بعضی ستمگرها مستبدند.
اصل: بعضی بیماری‌ها مسری‌اند.	عکس: بعضی چیزهای مسری بیماری‌اند.
اصل: هیچ مؤمنی دروغگو نیست.	عکس: هیچ دروغگویی مؤمن نیست.
اصل: بعضی انسان‌ها نوجوان نیستند.	عکس: لازم‌الصدق ندارد. عکس آن: بعضی نوجوان‌ها انسان نیستند. کاذب است.

مغالطه ایهام انعکاس

عدم رعایت درست قاعده عکس مستوی در جابه‌جاردن اجزای قضیه (طبق جدول بیان‌شده)

مثال اصل: هر انسانی ارزشمند است. ← عکس: هر چیز ارزشمند، انسان است. (عکس کردن موجه کلیه به موجه کلیه)

مثال اصل: بعضی انسان‌ها نویسنده نیستند. ← عکس: بعضی نویسندگان انسان نیستند. (فرض کردن عکس لازم‌الصدق برای سالبه جزئیه)

نکته

گاهی مباحث مربع تقابل و عکس مستوی را در برخی تست‌ها (عمدتاً در آزمون‌های آزمایشی) با هم ترکیب می‌کنند و سؤال می‌دهند.

مثال

متضاد متناقض قضیه «بعضی الف ب است» چیست؟

پاسخ

برای رسیدن به پاسخ به نحو برعکس باید به حل پردازیم:

بعضی الف ب است ← متناقض ← هیچ الف ب نیست ← هر الف ب است.

مثال

نقیض عکس متداخل قضیه «بعضی الف ب نیست» چیست؟

پاسخ

بعضی الف ب نیست ← متداخل ← هیچ الف ب نیست ← بعضی ب الف است.

فلسفه یازدهم

درس ۷: ابزارهای شناخت

تلاش فیلسوفان در این مورد → (۱) شناسایی ابزارهای شناخت
(۲) تعیین قلمرو کاربرد آن
ابزارهای شناخت انسان → (۱) حس
(۲) عقل
(۳) قلب

(۱) حس (حواس پنجگانه)

کارکرد	- کمک به آشنایی با عالم طبیعت و بسیاری از موجودات و ویژگی‌های آن‌ها با کمک حواس پنج‌گانه. - زندگی انسان در طبیعت، بر پایه شناخت حسی و بهره‌مندی از اشیاء طبیعی و رفع نیاز براساس آن.
اعتبار	اعتبار بسیار برای انسان به رغم خطاهای گاه‌به‌گاه در شناخت حسی (پی بردن به خطای حس با کمک خود حس)
از نشانه‌های ارزش و اعتبار شناخت حسی	- توانایی حس در شناخت تفاوت‌ها و تمایزها - شناخت تمایزها و تفاوت‌های اشیاء ← استفاده‌های مختلف انسان از اشیاء متفاوت به کمک عقل

(۲) عقل

کارکرد	درک حقایق ناممکن از راه حواس با کمک این قوه: (حقایق محسوس و طبیعی + حقایق غیرمحسوس و غیرطبیعی)
شناخت تجربی	شناختی به دست آمده از همکاری عقل و حس (کمک حواس و تحلیل عقلانی یافته‌های حسی) / کارکرد: شناخت قوانین طبیعی و اسرار و رموز طبیعت
قاعده‌های عقلی شناخت تجربی (مورد استفاده دانشمندان در هنگام بررسی داده‌های حسی)	(۱) پدیده‌ها خودبه‌خود پدید نمی‌آیند، بلکه هر پدیده نیازمند علت است. (۲) هر پدیده علتی ویژه دارد و از هر چیزی، هر چیزی پدید نمی‌آید. (۳) طبیعت همواره یکسان عمل می‌کند.
نقش ارسطو و ابن سینا	- ارسطو: از اولین دانشمندان پایه‌گذار مبانی علوم تجربی، متبحر در فلسفه و دانشمند علوم طبیعی - ابن سینا: دارای کتب متعدد در فلسفه و علوم طبیعی، تأملات عمیق در اندیشه‌های ارسطو درباره قانون علیت و ابعاد مختلف آن؛ قانون علیت پایه و اساس هر تجربه نه برآمده از تجربه و آزمایش؛ قانون علیت یکی از قواعد اولیه تعقل (مورد استفاده در شناخت هر پدیده)
کارکرد دیگر عقل (شناخت احوال درون)	شناسایی حالات درونی نفس مانند شادی، درد، محبت و ... و علل پیدایش آن‌ها (کارکردی بیش از استفاده از حواس بیرونی)
شناخت عقلی	دانش‌های به دست آمده و پایه‌گذاری شده توسط عقل صرفاً از طریق تفکر و چینش استدلال (تعقل محض) بدون استفاده از یافته‌های تجربی؛ مانند: بسیاری از دانستنی‌های ریاضی، فلسفه (مثال برای فلسفه: شناخت ذات و صفات خدا)
فایده شناخت عقلی	امکان دست‌یابی انسان به یافته‌هایی سودمند، ولی غیر قابل تجربه درباره کل هستی و اساس قراردادن آن‌ها برای سایر دانش‌ها و استوار کردن پایه‌های زندگی خویش بر آن‌ها (فهم این یافته‌ها نیازمند فلسفه)

(۳) قلب (دل)

کارکرد	توانایی رسیدن بی‌واسطه به حقایق و کسب معرفت
معرفت شهودی	معرفت بی‌واسطه به دست آمده از طریق ابزار قلب

۳ قلب (دل)	
۱) تقویت ایمان ۲) تعالی بخشیدن به نفس ۳) تهذیب نفس ۴) کمال طلبی همراه با عبادت خالصانه	راه رسیدن به معرفت شهودی
تدریجی و گام به گام / بی واسطه: تجلی در قلب (بدون استفاده از تجربه و آزمایش و بدون استدلال عقلی)	ویژگی‌های معرفت شهودی
دریافت حقایق توسط قلب انسان شبیه به دیدن با چشم (شهود قلبی و نه با چشم) مانند شهود آخرت در زندگی دنیایی یا شهود فرشتگان	وجه تسمیه (علت نام گذاری) معرفت شهودی
● وحی الهی: یکی از شهودهای قلبی ویژه پیامبران ● معرفت وحیانی: معارف از طرف خداوند از طریق وحی و به واسطه پیامبران در اختیار بشر قرار گرفته ● دریافت کننده وحی: پیامبران الهی ● ویژگی‌های شهود وحیانی: نازل کردن حقایق و معانی و حتی گاهی کلمات و عبارات بر قلب پیامبر / دریافت آن‌ها توسط پیامبر / عدم دخل و تصرف در آن‌ها از سوی پیامبر ● قرآن: وحی خدا بر قلب آخرین پیامبر ● راه آگاهی ما از قرآن: تأمل و تدبر در آن به میزان توانایی و همت خود	وحی الهی: برترین شهود

پایه دوازدهم

درس ۷: عقل در فلسفه: قسمت اول

فلسوفان	مهم‌ترین مدافعان عقل
مؤثر بر تحولات فلسفه	تحولات معنا و محدوده عقل
۱) عقل به عنوان دستگاه تفکر و استدلال ۲) عقل به عنوان یک موجود متعالی و برتر از ماده	مقصود فیلسوفان از عقل

● کاربرد رایج بین مردم ● از ابزارهای شناخت ● ابزار استدلال و رسیدن به دانش ● ابزار فهم این‌که چه چیزهایی هست و چه چیزهایی نیست. ● ابزار درک خوبی و زیبایی و بدی و زشتی کارها / سخنان / ادیان و مکاتب / پیشرفت در علوم / تصمیم‌گیری درست در زندگی / انتخاب مشاور و ...	۱) عقل به عنوان دستگاه تفکر و استدلال
● یک توانمندی فوق‌العاده ● به صورت یک استعداد در ابتدای کودکی → شکوفایی و فعلیت با تمرین و تربیت ● عدم تربیت عقلانی خوب → عدم توانایی تشخیص حق از باطل ● تفاوت توان افراد در تعقل و استدلال ● رسیدن همه به درجات خوب عقلانیت به شرط تربیت و تمرین	نظر فیلسوفان پیرامون عقل به عنوان دستگاه تفکر و استدلال
سروکارداشتن دانش فلسفه با استدلال‌های عقلی محض → استفاده و همراهی بیشتر عقل و فلسفه	
● موجودات مجرد از ماده و جسم ● بی‌زمان و بی‌مکان ● بی‌نیاز از ابزار مادی ● بسیاری از فرشتگان: موجودات عالم عقل ● دارای علم شهودی (بی‌نیاز از استدلال و مفاهیم) ● توانایی روح انسان برای رسیدن به این مرتبه با تهذیب نفس (در عین داشتن قوه استدلال)	۲) عقل به عنوان یک موجود متعالی و برتر از ماده (عالم عقل: یکی از عوالم فراتر از طبیعت و غیرقابل درک با حواس ظاهری) (خدا: عقل کل)

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

فلسفه و منطق

عقل در یونان باستان (توجه به هر دو کاربرد عقل)	
اعتقاد به لوگوس (به معنای) وجود و حقیقت متعالی نطق و سخن و کلمه	هراکلیتوس
ظهور سخن ← اندیشه انسان	
ظهور جهان و اشیاء ← حقیقت متعالی	
● توجه ویژه به عقل به عنوان قوه استدلال ● تقسیم عقل براساس کارکرد: عقل نظری / عقل عملی ● تقسیم دانش براساس تقسیم عقل: علم نظری / علم عملی ● عقل نظری: عقل از جهت بحث درباره اشیا و موجودات و چگونگی آنها (هست‌ها و نیست‌ها) / دانش به دست آمده از این بحث: علم نظری ● عقل عملی: عقل از جهت بحث درباره رفتارهای اختیاری انسان و بایدها و نبایدهای او (بایدها و نبایدها) / دانش به دست آمده از این بحث: علم عملی ● تدوین انواع استدلال در منطق (جداسازی استدلال تجربی از عقلی محض) ● نامیدن انسان به حیوان ناطق: نطق (عقل) ویژگی ذاتی انسان و جداکننده او از سایر حیوانات	

عقل نزد فیلسوفان دوره جدید اروپا	
از رنسانس تا کنون	محدوده زمانی دوره جدید
حدود توانایی عقل	محور تحولات
حاکمیت کلیسا (دوره اول و دوم)	پیش‌زمینه رنسانس
● دخالت و چون چرا کردن عقل: عامل تضعیف ایمان ● برخی بزرگان کلیسا: عقل امری شیطانی ● ایمان قوی از آن کسی است که در برابر چون و چراهای عقل بایستد و در ایمان خود استوار بماند.	دوره اول حاکمیت کلیسا (قرن سوم تا نهم میلادی)
● مطالعه کتب ابن سینا، ابن رشد و سایر فیلسوفان مسلمان → توجه و روی آوردن فیلسوفان مسیحی به عقل و تبیین عقلانی مسائل دینی ● گسترش عقل گرایی و عقب‌نشینی اندیشه‌های دینی → عقل: جانشین دین + به حاشیه رفتن دین در اروپا ● چرا توجه به عقل باعث این جریان شد؟ ناسازگاری عقلانیت با مبانی اولیه کلیسای کاتولیک	دوره دوم حاکمیت کلیسا (قرن دهم تا سیزدهم میلادی)
● تحولات اجتماعی و فکری در تقابل با حاکمیت کلیسا / جایگاه ممتاز برای عقل / عقل یگانه معیار و مرجع درستی و نادرستی افکار و عقاید ● آغاز اختلاف بر سر کارآمدی عقل → (تقسیم فیلسوفان به عقل‌گرا و تجربه‌گرا)	ابتدای رنسانس

نظرات فیلسوفان درباره عقل (از رنسانس به بعد)	
● روش تجربی: بهترین روش برای پیشرفت زندگی بشر ● توصیه به دست‌کشیدن از بت‌های فلاسفه قدیم و تکیه بیش از گذشته بر تجربه	فرانسیس بیکن (تجربه‌گرا)
● تجربه: تنها راه رسیدن انسان به دانش و معرفت ● جدایی کامل از عقل‌گرایان	دیوید هیوم (تجربه‌گرا)
● آشنایی خوب با ریاضیات ● توجه به همه توانایی‌های عقل: (بدیهیات عقلی / استدلال عقلی محض / تجربه) ● استدلال عقلی دارای توان اثبات: وجود خدا - نفس مجرد انسان - اختیار انسان ● عقل صرفاً همان دستگاه تفکر و استدلال / عدم اعتقاد به عالم عقل به عنوان یک عالم برتر و متعالی	دکارت (عقل‌گرا)
● عقل فلسفی و کار عقل در تأسیس فلسفه: کاملاً ذهنی ● نگاه فیلسوفان به جهان و هستی، ناظر بر واقعیت نیست؛ بلکه ساخته ذهن و حاصل تأملات ذهنی آنان است. ● عقل فقط با روش تجربی و حسی به واقعیت و به علم دست می‌یابد. (فقط علم تجربی، علم است. فلسفه، علم نیست.) ● گسترش این دیدگاه در میان فیلسوفان اروپایی → محدود دانستن توانایی عقل به امور تجربی → ناممکن دانستن اثبات ماوراءالطبیعه و حقیقت روحی و معنوی انسان و جهان (تقلیل عقل در اروپا به عقل تجربی / رد و اثبات منطقی و عقلی فقط در ریاضیات)	اوگوست کنت (تجربه‌گرا)

درس ۸: منابع غیرفعال و مشغلی مرز امکانات تولید

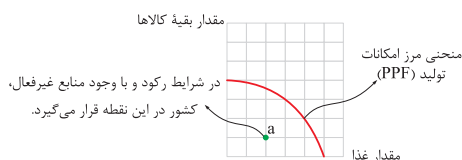
با کاهش تولید و پدید آمدن رکود: کارگران کم‌تری مورد نیاز است. سرمایه کم‌تری مورد استفاده قرار می‌گیرد.

● در این حالت اقتصاد دارای منابع بیکاری است که این منابع می‌توانستند برای تولید کالا و خدمات استفاده شوند. (اما در حال حاضر از آن‌ها برای تولید هیچ چیز استفاده نمی‌شود).

● به دلیل وجود این منابع بیکار (به عنوان مثال شاید برخی از کارخانه‌ها بسته شده‌اند و یا بعضی از کارگرها بیکار هستند)، کشور در زیر مرز امکانات تولید (نقطه a در شکل زیر) قرار می‌گیرد.

وقتی یک اقتصاد منابع غیرفعال دارد، به راحتی می‌تواند با استفاده از آن منابع غیرفعال، کالا و خدمات زیادی تولید کند.

وقتی یک اقتصاد منابع غیرفعال دارد، هیچ احتیاجی به انتقال منابع از تولید یک کالا به تولید کالای دیگری نیست.

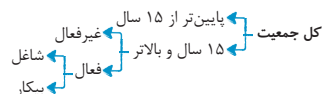
- اشتغال و بیکاری -

تعریف	مفاهیم اقتصادی
کسانی که در ازای کاری که انجام می‌دهند دستمزد یا حقوق می‌گیرند. (این شغل می‌تواند تمام‌وقت یا پاره‌وقت باشد).	شاغل
کسی است که بالاتر از ۱۵ سال دارد و در جست‌وجوی کار است؛ اما کاری برای خود پیدا نمی‌کند.	بیکار
افرادی که مشغول به کارند (جمعیت شاغل) یا دنبال کار هستند (جمعیت بیکار).	جمعیت فعال
تعداد افراد بیکار + تعداد افراد شاغل = جمعیت فعال جامعه	
افرادی که در سن کار (بالای ۱۵ سال) قرار دارند، ولی شاغل یا بیکار نیستند. (مانند دانشجویان و دانش‌آموزان بالای ۱۵ سال، بازنشسته، خانه‌دار و افراد بالای ۱۵ سال که دنبال کار نمی‌گردند).	جمعیت غیرفعال

- نرخ بیکاری -

- اساسی‌ترین شاخص ارزیابی وضعیت اشتغال کشور است.
- نرخ بیکاری از نسبت تعداد بیکاران به کل جمعیت فعال کشور ضربدر عدد ۱۰۰ به دست می‌آید.
- بهترین سنجه برای مشخص‌شدن وضعیت بیکاری در جامعه است.

$$100 \times \frac{\text{جمعیت بیکار } 15 \text{ ساله و بیشتر}}{\text{جمعیت فعال } 15 \text{ ساله و بیشتر}} = \text{نرخ بیکاری}$$

جمعیت زیر ۱۵ سال + جمعیت ۱۵ سال و بالاتر = جمعیت کل کشور

جمعیت فعال + جمعیت غیرفعال = جمعیت ۱۵ سال و بالاتر

جمعیت شاغل + جمعیت بیکار = جمعیت فعال

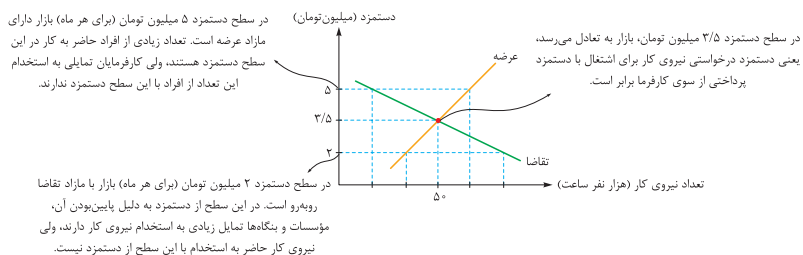
- چرا بیکاری را بیشتر از آن‌چه اعلام می‌شود، احساس می‌کنیم؟ -

طبق تعریف اقتصاددانان	تصور عموم مردم
کسانی که از جست‌وجوی شغل دلسرد شده‌اند، بیکار محسوب نمی‌شوند.	کسانی که از جست‌وجوی شغل دلسرد شده‌اند، خود را بیکار محسوب می‌کنند.
همه کسانی را که به صورت پاره‌وقت مشغول به کارند شاغل به حساب می‌آورند.	کسانی که به صورت پاره‌وقت مشغول به کارند، در جست‌وجوی شغل تمام‌وقت هستند و خود را شاغل به حساب نمی‌آورند.
همه کسانی را که در غیر از زمینه تخصصی‌شان مشغول به کار و فعالیت باشند، شاغل محسوب می‌کنند.	کسانی که در غیر از زمینه تخصصی‌شان مشغول به کار و فعالیت باشند، خود را شاغل به حساب نمی‌آورند.
برخی افراد نیز ممکن است به دلایلی مانند اشتغال در بخش غیر رسمی یا به امید بهره‌مندی از بیمه بیکاری و... با مأموران آمارگیری درباره وضعیت شغلی خود با صداقت برخورد نکنند.	

– بازار نیروی کار –

- همان‌طور که در بازار کالا، مقدار عرضه یا تقاضای کالا با قیمت آن ارتباط دارد، در بازار کار نیز قیمت نیروی کار که همان دستمزد است، با میزان تقاضا یا عرضه نیروی کار ارتباط دارد.
- عرضه‌کننده نیروی کار: همان کارگرانی هستند که با نیروی بدنی و یا فکری خود، محصول یا خدمتی را تولید می‌کنند و حاضرند کار خود را در اختیار تقاضاکنندگان کار قرار دهند.
- تقاضاکنندگان نیروی کار: صاحبان شرکت‌ها و کارخانه‌ها یا سرمایه‌گذارانی هستند که نیروی کار را استخدام می‌کنند. گاهی در اقتصاد به تقاضاکنندگان نیروی کار، کارفرما هم می‌گویند.

نمودار زیر، مقدار و قیمت (دستمزد) تعادلی در بازار نیروی کار را نشان می‌دهد:

– انواع بیکاری –

نوع بیکاری	علت
بیکاری اصطلاحی	- این نوع بیکاری شامل کسانی می‌شود که شغل قبلی خود را به دلایلی رها کرده و به امید یافتن شغلی بهتر در جست‌وجو هستند. - هم‌چنین شامل کسانی است که به تازگی در حال ورود به بازار کار هستند. - این نوع بیکاری کوتاه‌مدت است و در همه کشورهای وجود دارد.
بیکاری فصلی	- زمانی اتفاق می‌افتد که کارگران به دلیل تغییرات فصلی شغل خود را از دست می‌دهند. - مانند برخی کارگران ساختمانی و کشاورزان در فصل زمستان
بیکاری ساختاری	- بیکاری‌ای که ناشی از عدم تطبیق بین افراد جویای کار و انواع شغل‌های موجود به دلایلی از جمله عدم تطابق مهارت‌هاست. - مثلاً نیروی کار ساده در اقتصاد وجود دارد؛ ولی نیروی کار متخصص مورد نیاز است.
بیکاری دورهای	- بیکاری‌ای که هنگام رکود اقتصادی رخ می‌دهد. - در دوره رکود، تولید کاهش می‌یابد و به همین دلیل شرکت‌ها استخدام خود را متوقف می‌کنند یا بخشی از نیروهای خود را بیکار می‌کنند.

– بیکاری و رکود چه پیامدهایی دارد؟ –

مشکلات بیکاری برای بیکاران و خانواده‌های آن‌ها:

- از دست دادن درآمد خانوار
- از دست دادن بیمه خدمات درمانی
- استفاده از پس‌انداز خود برای تأمین غذا، پوشاک و مسکن (برای خانواده‌هایی که هیچ دستمزد دیگری ندارند).
- قرض گرفتن از دیگران برای تأمین نیازهای خود
- ناتوانی در پرداخت هزینه‌های غیرمترقبه مانند درمان و خرابی لوازم خانگی و ...
- بروز اختلافات خانوادگی
- افزایش جرم و جنایت در جامعه
- تأثیر منفی بر بودجه دولت (میزان بالای بیکاری، دولت را مجبور به صرف پول بیشتر برای برنامه‌های اجتماعی (مانند بیمه بیکاری، کمک به تغذیه خانواده‌های نیازمند) می‌کند، در حالی که درآمد مالیاتی دولت به دلیل بیکاربودن کارگران و کاهش تولید شرکت‌ها کاهش یافته است).
- یکی از پیامدهای غم‌انگیز بیکاری و رکود ← فقر
- در هر چهار ثانیه یک کودک بر اثر مشکلات مرتبط با فقر در دنیا جان خود را از دست می‌دهد.
- در کل جهان، ۱/۴ میلیارد نفر در فقر مطلق به سر می‌برند.
- بسیاری از کشورهای جهان حتی کشورهای با درآمد بالا نیز درگیر نابرابری‌های اقتصادی هستند.

– فقر و انواع آن –

روش کلی در تعیین میزان فقر: مقایسه نیازمندی‌های افراد و یا خانوار با توانمندی‌های آنان برای دستیابی به آن نیازها

فقر نسبی:

- کافی بودن یا نبودن این شاخص‌ها به وضعیت نسبی رفاه گروه‌ها و طبقات مختلف مردم برمی‌گردد؛ این وضعیت به‌ویژه در نواحی‌ای مانند شهر و روستا که از نظر سطح رفاه یکسان نیستند، صدق می‌کند؛ به عنوان مثال ممکن است میزانی از سلامت که برای یک خانوار روستایی ایده‌آل است، برای خانواده شهری ناچیز تلقی شود و براساس آن خود را فقیر بداند. (این وضعیت منجر به تعریف فقر نسبی شده است).
- در فقر نسبی همیشه تعریف فقر نسبت به وضعیتی که در آن هستیم محاسبه می‌شود و در نتیجه معیار فقر در مناطق و زمان‌های مختلف متفاوت است.
- با توجه به مفهوم فقر نسبی، محاسبه تعداد افراد فقیر بسیار سخت، پیچیده و شاید ناممکن است.

فقر مطلق:

- با توجه به تعریف فقر نسبی، محاسبه تعداد افراد فقیر بسیار سخت، پیچیده و شاید ناممکن است؛ در نتیجه مفهوم فقر مطلق به کار گرفته می‌شود.
- شاخص فقر مطلق را می‌توان معیاری برای سنجش میزان فقر در نظر گرفت.
- مطابق با معیار بانک جهانی، افرادی که زیر ۱/۹ دلار در روز درآمد دارند، زیر خط فقر مطلق اند و از تأمین احتیاجات اولیه زندگی خود عاجزند.
- در شاخص فقر مطلق، ارزش دلار از طریق روش برابری قدرت خرید (PPP) محاسبه می‌شود.

– عوامل ایجاد بیکاری و فقر در کشور –

- قاچاق یا واردات کالایی که مشابه آن در کشور تولید می‌شود.
- بی‌ثباتی و ناامنی در فضای کسب و کار

– عوامل بی‌ثباتی و ناامنی در فضای کسب و کار اقتصادی –

- عدم توانایی در بازپرداخت وام‌های کلان بانکی
- نبود فضای مناسب کسب و کار
- انتظار برای اخذ مجوزهای دولتی یا معطل ماندن در پیچ و خم‌های اداری سازمان‌ها و نهادهای جهت راهاندازی یک کارگاه تولیدی یا اضافه کردن خط تولید جدید
- قانون گذاری‌های متعدد، متناقض و دائماً در حال تغییر
- اختلال در بازارهای انرژی جهان
- بحران‌های محیط زیستی یا بهداشتی
- بی‌ثباتی در قیمت‌ها (به عنوان مثال در اقتصاد ایران؛ بی‌ثباتی در قیمت‌ها بر بی‌ثباتی بازار کار و فعالیت اقتصادی اثر منفی قابل توجهی گذاشته است و خود یکی از عوامل مهم بیکاری و رکود به شمار می‌رود).

از وظایف دولت‌ها در هر کشوری: (۱) اجرای سیاست‌های فقرزدایی (۲) برقرار کردن عدالت

دولت‌ها موظف‌اند از طریق: (۱) حمایت از شرکت‌های تولیدی (۲) مبارزه با فساد (۳) مبارزه با فقر و بیکاری مبارزه کنند.

مسئولیت اجتماعی مردم

- ایجاد نهادهای توانمندسازی مردم می‌تواند از طریق: (۱) تجربه و کمک‌های مردمی (۲) تأسیس صندوق‌های قرض‌الحسنه (۳) فعالیت‌های جهادی (۴) از یکدیگر در برابر خطر فقر و نابرابری محافظت کنند.